

ТОРА ОР • ПАРШІ МІКЕЦ • МААМАР 2

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עומד על היאור

«І сталося наприкінці двох
повних років» (другий маамар)

Тора підтримує існування всіх світів, але її справжня сутність — власна насолода Б-га, що незрівнянно вища за них; той, хто вивчає Тору з цією насолодою, притягує згори надзвичайну любов, яка оберігає благо молитви, тоді як у того, кому її бракує, залишається лише іскра Б-жественності, яку його бажання невдовзі можуть поглинути.

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок

LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

likuteitorah.com/uk/torah-ohr/mikeitz/2/

ГОЛОВНА ДУМКА

Тора підтримує існування всіх світів, але її справжня сутність — власна насолода Б-га, що незрівнянно вища за них; той, хто вивчає Тору з цією насолодою, притягує згори надзвичайну любов, яка оберігає благо молитви, тоді як у того, кому її бракує, залишається лише іскра Б-жественності, яку його бажання невдовзі можуть поглинути.

Кожен розділ: текст івритом, потім переклад, потім коротке пояснення під золотою лінією. Маленькі цифри в тексті івритом позначають примітки наприкінці.

КОРОТКО ПРО МААМАР

Тора перебуває у внутрішньому вимірі душі кожного єврея, яка, подібно до Б-га й Тори, має приховану сторону — інтелект — і відкриту сторону — любов і трепет. У душі є святий «Фараон» — сила, що відкриває приховане світло, але для цього потрібно зняти покриви: крайню плоть і тонку перетинку дозволених бажань, а передусім — зарозумілість. Смиріння, коли людина стає «наче прах» (слово **פֶּחַח** складається з тих самих літер, що й **פֶּחַח**), і навіть страждання, які мають упокорити людину, відкривають це світло. Далі маамар запитує, чому Давид назвав закони Тори «піснями» і був за це покараний. Спираючись на вірш «Багато чого Ти зробив», він пояснює: від Синаю всі світи живляться Торою внизу, і один закон переважає їх усі; Давид радів цій силі, яка була йому потрібна супроти ворогів. Але справжня хвала Торі — вища: вона є власною насолодою Б-га, «Його піснею». Без цієї насолоди «два повні роки» минають, і «Фараонові сняться сні»: Б-жественність у молитві стає лише крапкою над літерами, а добрих корів любові й трепету пожирають погані. Насолода Торою притягує нитку милості, яка цьому перешкоджає.

ПЛАН

- 1 Тора в прихованих і відкритих рівнях душі** ¶1
Тора перебуває в кожній душі, яка, подібно до Б-га, Тори та Ізраїлю, має прихований інтелект і відкриті любов і трепет; вони відповідають чотирьом складникам тексту Тори.
- 2 Святий Фараон і шлях до його відкриття** ¶2
Фараон означає відкриття; світло душі виявляється через обрізання, перію, а передусім — через смирення, тоді як страждання приходять, щоб зламати гординю. Порушуються питання про «пісні» Давида.
- 3 «Багато чого Ти зробив»** ¶3–4
Великі світи, пройшовши незліченні рівні, розгорнулися у фізичне існування, але все це — ніщо перед Б-гом, щоб Гавая стала «моїм Б-гом» завдяки Торі — Його мудрості й волі.

- 4 Один закон підтримує всі світи** ¶5
Від Синаю світи живляться Торою та міцвот унизу; кожен закон походить від вищої мудрості (Хохма) і переважає всі вищі світи, а «думки» Б-га стоять ще вище.
-
- 5 Чому Давидові дорікнули** ¶6
Давид радів Торі як джерелу життя світів, яке було йому потрібне супроти ворогів, але йому дорікнули за те, що він вихваляв її лише таким чином, адже Тора є власною насолодою Б-га.
-
- 6 Порада мудреців і сон Фараона** ¶7
Піднесення над супротивниками завдяки Торі й упокорення себе, наче праху, зводять їх нанівець; насолода Торою усуває всі перешкоди, а без неї Б-жественність у молитві є лише крапкою над літерами.
-
- 7 Корови й нитка милості** ¶8
Емоції, породжені самою лише молитвою, можуть бути поглинуті подальшими бажаннями, але пісня Тори притягує згори надзвичайну любов, яка не дає з'явитися поганим коровам.
-

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ

Святий Фараон פרעה שבקדושה

Сила Б-жественної душі відкривати й виявляти приховане світло; її названо за коренем «пера» — «відкривати».

Міла і перія מילה ופריעה

Два етапи обрізання, застосовані до душі: усунення грубого зла, а потім тонкого покриву дозволених бажань, що належать до кліпат нога (сяйної оболонки).

Грубість духу גסות הרוח

Зарозумілість — погляд на себе як на самостійне існування; вона утворює заслону над Б-жественним світлом душі.

Таамім, некудот, тагін, отійот טעמים נקודות תגין ותיות

Знаки кантиляції, голосні, коронки й літери Тори, яким відповідають складники душі; таамім — це пісня й насолода Тори.

Твої дивовижні діяння і Твої думки נפלאותיך ומחשבותיך

Вища Дивовижність (Пеле Еліон) і вища Хохма, що сягають нас через Тору.

Насолоди שעשועים

Тора як власна насолода Б-га Його мудрістю, вища за її роль як джерела життя світів.

Крапка над верхівками літер נקודה ברישי אתון

Голосна холам — іскра Б-жественності, що світить у розумі згори, але не входить у людину.

Нитка милості חוט של חסד

Надзвичайна любов, що притягується згори до того, хто вивчає Тору з її піснею; вона перевершує природну любов душі.

Тора в прихованих і відкритих рівнях душі

1 ויהי מקץ^{1,2} שנתים ימים ופרעה חלם והנה עומד על היאור. הנה כתיב (רות ד) וזאת לפני בִּישְׂרָאֵל³ ואין זאת אלא תורה⁴ כי הנה זאת התורה ישנה בבחי' פנימיות של כל נפש מישראל.

«I сталося наприкінці двох повних років: фараонові наснився сон, і ось він стояв біля ріки». А написано (Рут 4): «I це було лефанім [колись; також: усередині] в Ізраїлі»; а «це» означає не що інше, як Тору, адже ця Тора перебуває у внутрішньому вимірі кожної єврейської душі.

Маамар починається віршем про сон фараона, який буде витлумачено лише наприкінці. Спершу тут наводиться вірш із Рут: буквально лефанім означає «колись» — йдеться про давній звичай в Ізраїлі, — але це слово також означає «усередині». А якщо взяти до уваги вчення мудреців, що «це» (зот) — це Тора, то вірш читається так: Тора перебуває всередині Ізраїлю, у внутрішньому осередку кожної єврейської душі. У Танія (Iggeres HaKodesh 7) цей вірш тлумачиться так само: Тора була одягнена в душу «Ісраель Сава» — праотця Яакова, душа якого охоплювала всі душі Ізраїлю.

כי יש לכל נפש בחי' פנימיות ובחי' חיצונית דהיינו בחי' סתים וגליא. שכמו שקוב"ה [שקודשא בריך הוא] סתים וגליא.⁵ כך אורייתא וכך ישראל כו'.

Адже кожна душа має внутрішній вимір (пніміют) і зовнішній вимір (хіцоніют), тобто прихований і відкритий аспекти. Бо так само, як Святий, благословенний Він (Кудша бріх ху), є прихованим і відкритим, так само є Тора та Ізраїль тощо.

Кожна душа має два рівні: внутрішній, прихований, і зовнішній, відкритий. Зоар навчає, що Святий, благословенний Він, Тора та Ізраїль — кожен із них і прихований, і відкритий; у Лікутей Тора (Ніцавім) Алтер Ребе пояснює, що кожен із них має рівень, який перевищує осягнення, — світло, що охоплює всі світи (совев коль альмін), — і рівень, який одягається та осягається, — світло, що наповнює всі світи (мемале коль альмін).

ובחי' סתים היינו בחי' פנימיות חב"ד [חכמה בינה ודעת] שבנפשו האלקית שאינו מושג ונראה לעין.⁶

Прихований аспект — це внутрішній вимір Хохми, Біни та Даат у Б-жественній душі (нефеш елокіс), який не осягається і не видимий оку.

У душі прихований рівень — це її інтелектуальні сили: Хохма, Біна та Даат. Вони діють усередині й не видимі іншим.

ובחיי גליא הוא בחיי חיצוניות שבו שהוא בחיי אהוי"ר [אהבה ויראה] כו" ⁷ ולכן כמו שיש טנת"א [טעמים נקודות תגין אותיות] בתורה ⁸ כך יש בחיי אלו בנפש האלקית ⁹ כדלקמן. ¹⁰

А відкритий аспект — це її зовнішній вимір, рівень любові й трепету (агава ве-йіра) тощо. Тому, як у Торі є таамім, некудот, тагін та отійот (знаки кантиляції, голосні знаки, коронки й літери), так і в Б-жественній душі (нефеш елокіс) є відповідні рівні, як [буде пояснено] нижче.

Відкритий рівень душі — це її любов і трепет перед Б-гом, емоції, які виявляються назовні. Текст Тори має чотири складові: таамім (знаки кантиляції), некудот (голосні знаки), тагін (коронки над окремими літерами) та отійот (літери); у Б-жественній душі є відповідники цих складових, як пояснюється в маамарі, зокрема таамім — мелодія Тори.

РОЗДІЛ 2 • 12

Святий Фараон і шлях до його відкриття

2 והנה כמו שיש פרעה בקליפה כך יש בקדושת נפש האלקית כמ"ש בזהר ויגש ¹¹ דאתפריעו ואתגלו נהורין ¹² כו'.

А тепер: так само, як у кліпі є Фараон, є [Фараон] і в святості Б-жественної душі (нефеш елокіс), як написано в Зогарі на Ваїгаш: «[де] світла розкриваються (деїспарю) і стають явними» тощо.

Ім'я Фараон (Пар'о) пов'язане з арамейським коренем зі значенням «розкриватися» (деїспарю), який Зогар на Ваїгаш застосовує до світел, що розкриваються і стають явними. Отже, крім Фараона кліпи — сил, протилежних святості, — у Б-жественній душі є святий «Фараон»: сила, завдяки якій приховане світло розкривається. У маамарі «Ве-Давид Авді» 5732 року Ребе, як цитує Kehot, пояснює слова Зогра так: завдяки притягненню Кетера («Фараона») навіть явні світла в ланцюгу послідовного розгортання світлів згори вниз (ішталшелут) «розкриваються» і звільняються від обмежень.

כי זה לעומת זה כו' שבהשתלשלות מבחי' פרעה שבקדושה למטה מטה נמשך בחי' פרעה התחתון שאמר לא ידעתי את¹³ ה' שהוא בחי' השכחה המשתלשלת מבחי' עלמא דאתגליא פרעה שבקדושה כמ"ש רגליה יורדות מות.¹⁴

Бо «одне — навпроти іншого» тощо: у ланцюгу послідовного розгортання світів згори вниз (ішталшелут), від рівня (бхіни) святого Фараона і дедалі нижче, притягується рівень нижнього Фараона, який сказав: «Я не знаю Імені Б-га (Гавая)». Це рівень забуття, що сходить від рівня розкритого світу (альма де-іг'алья), святого Фараона, як написано: «Ноги її сходять до смерті».

Б-г створив святість і її протилежність як дзеркальні відповідності — «одне навпроти іншого». У міру сходження рівнів святий Фараон, що належить до розкритого світу, породжує далеко внизу Фараона єгипетського, який сказав: «Я не знаю Гавая», тобто забуття про Б-га. Вірш із Притчей про чужу жінку — «ноги її сходять до смерті» — тут застосовано до того, як найнижче продовження розкритого світу, його «ноги», сягає того, що протистоїть святості.

אבל בסמוי מן העין עלמא דאתכסיא הברכה מצוייה¹⁵ ממקור הברכות. כמ"ש (משלי יא) ואת צנועים חכמה מקום הזכרון כמ"ש ולזכרון בין עיניך.¹⁶

Але в тому, що «приховане від ока», у прихованому світі (альма де-іскас'я), «знаходиться благословення» — від Джерела благословень. Як написано (Притчі 11): «А зі скромними — мудрість (Хохма)»; [це] місце пам'яті, як написано: «і як пам'ять між очима твоїми».

На відміну від цього, благословення знаходиться лише в тому, що «приховане від ока», — у прихованому світі, який отримує від самого Джерела благословення. Мудрість перебуває зі скромними (цнуїм — також «прихованими»); це місце пам'яті, як показують тфілін на голові — «пам'ять між очима твоїми», — що спочивають на місці розуму: це протилежність описаному вище забуттю.

והנה לא שייך לומר דאתגלו כו' אלא מתוך מכסה שהיה עליהם בתחלה. דהנה כתיב מי יעלה לנו השמימה¹⁷ ר"ת [ראשי תיבות] מילה וס"ת [וסופי תיבות]¹⁸ הוי"ה¹⁹

А тепер: говорити про те, що [світла] «розкриваються», можна лише тоді, коли спершу над ними була завіса. Адже написано: «Хто підніметься для нас на небо?»; перші літери [утворюють слово] міла (обрізання), а останні літери [утворюють Ім'я] Гавая.

Розкриття передбачає, що спочатку було покриття. У словах «Хто підніметься для нас на небо?» зашифровано два слова: перші літери (מ"י"ל) утворюють міла — «обрізання», а останні літери (י"ו, ג"י, ו"ו) — Ім'я Гавая. Це вчить, що обрізання має передувати відкритому сяянню Б-жественності.

שבכדי שיאיר עלינו אור ה' בהתגלות ולא בציור אותיות לבד כ"א בעומק המחשבה בהתבוננות מהות ועצמות אני ה' לא שנית²⁰ שיקבע במוחו ולבו שהוא בחי' מי יעלה לנו השמימה שהוא בחי' השגת אלקות צריך מתחלה בחי' מילה

Щоб світло Б-га сяяло над нами у відкритому одкровенні — не лише у вигляді літер, а в глибині думки, у спогляданні самого буття й сутності [слів] «Я, Гавая, не змінився», — і щоб це закарбувалося в розумі й серці (це рівень вислову «Хто підніметься для нас на небо?», рівень осягнення Б-жественності), спершу має бути рівень міли.

Щоб світло Б-га сяяло відкрито — не як просте уявлення літер Його Імені, а завдяки глибокому спогляданню сутності, вираженої словами «Я, Гавая, не змінився», — аж доки це не закарбовується в розумі й серці, людині спершу потрібне «обрізання»: усунення того, що цьому перешкоджає. Таке справжнє осягнення Б-жественності і є «підняттям на небо» з вірша.

כי יש למעלה בחי' עונותיכם מבדילים²¹ וצריך להסיר המונעים וכן למטה בנפש האדם הנה כתיב ומלתם את ערלת לבבכם.²²

Бо згори є рівень «ваші провини відділяють», і перешкоди потрібно усунути; так само й униз, у душі людини, написано: «І обріжте крайню плоть вашого серця».

Згори гріхи створюють перешкоду між людиною та Б-гом, і цю перешкоду слід усунути. У внутрішньому житті людини це усунення — «обрізання серця», до якого закликає Тора.

אך אחרי כריתות הערלה יש עוד בחי' פריעה שהוא עור דק המכסה וחופף והוא בחי' תאוות גשמיים שמקליפת נוגה שהוא לדברים של היתר המכסים ומסתירים אור ה'.

Та після відсікання крайньої плоті є ще рівень перії (розкриття) — тонка шкіра, що покриває й огортає. Це рівень тілесних бажань, що походять від кліпат нога (нейтральної оболонки), тобто бажань, пов'язаних із дозволенням; вони покривають і приховують світло Б-га.

У фізичному обрізанні після відсікання крайньої плоті є другий етап — перія, розкриття тонкої оболонки. У духовному сенсі крайня плоть — це грубе зло, а тонка оболонка — прагнення до дозволених тілесних насолод. Вони походять від кліпат нога — нейтральної сфери, яку можна піднести до святості, — але все ж покривають і приховують світло Б-га.

וכן אפי' [אפילו] בכדי שיתגלה עליו בחיי מרכבה פני אריה פני שור²³ כו' שהוא בחיי אהוי"ר [אהבה ויראה] טבעיים הנה כתיב (יחזקאל א) וארא כו' ומתוכה כעין החשמל²⁴ כו' חש מל²⁵ ומתוכה דמות די חיות²⁶ כו'.

Так само, навіть щоб на ньому розкрився рівень Колісниці — «обличчя лева, обличчя вола» тощо, тобто рівня природної любові й трепету (агава ве-йіра), — написано (Єхезкель 1): «І побачив я» тощо, «а зсередини її — щось на вигляд як хашмаль» тощо (хаш, маль), «а зсередини її — подоба чотирьох живих істот» тощо.

Те саме стосується природної любові й трепету до Б-га — лиць лева й вола з Колісниці у видінні Єхезкеля. У видінні, після буряного вітру, великої хмари, вогню та сяйва (нога) навколо неї, з'являється «щось на вигляд як хашмаль», і лише зсередини нього — чотири живі істоти. Слово хашмаль розкладається на хаш — «мовчання» — і маль — «мовлення», що також перегукується з мілою. Раніше в Тора Ор (Лех Леха) Альтер Ребе пояснює хашмаль як одяг зі зовнішнього виміру (хіцоніют) розуміння (Біна), що огортає емоційні атрибути (мідот): у своєму корені він мовчить, а коли одягає їх — промовляє. Він також каже, що коли крайню плоть — кліпат нога — усунуто завдяки мілі, залишається лише цей хашмаль.

והעצה היעוצה לזה הוא מה שאומרים ונפשי כעפר לכל תהי' [תהיה]²⁷ כי פרעה אותיות העפ"ר²⁸ שעייז יוכל להיות בבחי' פרעה שיפרע ויגלה המכסה אשר עליו.

Порада щодо цього — те, що ми промовляємо: «І нехай моя душа буде, як пил, для всіх»; адже «Пар'о» (Фараон) складається з тих самих літер, що й «га-афар» (пил). Завдяки цьому людина може досягти стану Пар'о, щоб він відкрив (йіфра) і виявив покривало, що лежить на ньому.

Вихід — у смиренності, яку ми висловлюємо наприкінці молитви Аміда: «І нехай моя душа буде, як пил, для всіх». Слово «Пар'о» (Фараон) містить ті самі літери, що й «га-афар» (пил), показуючи, що, ставши подібною до пилу, людина досягає святості «Пар'о» і відкриває те, що приховує світло її душі.

וכמ"ש (במדבר ה) ופרע את ראש האשה. דכנ"י [דכנסת ישראל] נק' אשה יראת²⁹ ה' וצריך לגלות אוצר של יראת שמים³⁰ ע"י שמשים נפשו כעפר לכל.

Як сказано (Числа 5): «І відкриє (уфара) голову жінки». Адже Громада Ізраїлю називається «жінкою, яка боїться Імені Б-га (Гавая)», і скарбницю трепету перед Небом слід відкрити, зробивши свою душу подібною до пилу для всіх.

Той самий корінь пера зустрічається в законі Тори про соту — дружину, яку чоловік підозрює, — де коен відкриває голову жінки. Громада Ізраїлю називається «жінкою, яка боїться Імені Б-га», а завдяки упокоренню, подібному до пилу, відкривається прихована в душі скарбниця трепету перед Небом; у «Тора Хаїм» Мітелер Ребе на цю главу (цитований видавництвом Kehot) додається, що саме тому єврейський народ має цю назву.

ועי"ז יקרע המסך שעליו שהוא נמשך מבחי"י גסות הרוח שמחמת גסות רוחו שמחשיב א"ע [את עצמו] ליש ודבר בפ"ע [בפני עצמו] הוא מתאוה תאוה וחפץ הוא שימלא רצונו דוקא.

Завдяки цьому заслона, що закриває його, розірветься. [Ця заслона] походить від рівня грубості духу: через свою грубість духу людина вважає себе окремим сущим і самостійною річчю, прагне здійснення бажань і наполягає, щоб неодмінно виконувалася саме її воля.

Смирненість розриває заслону над душею, бо ця заслона походить від пихи. Людина, яка вважає себе окремим і незалежним сущим, розвиває в собі жадання й наполягає, щоб її воля здійснювалася; це самозвеличення і є покривалом.

וצריך הוא לבטש גסות רוחו ועד"ז הוא יסורי עוה"ז הבאים לאדם כי לא מחמת עונש אינו ראוי לישב בשלות עוה"ז

Він має зламати свою грубість духу. Так само можна пояснити страждання цього світу, що приходять до людини: справа не в тому, що вона як покарання не гідна перебувати в спокої цього світу;

Отже, пиху необхідно зламати, і саме в цьому світлі пояснюються страждання цього світу. Вони не свідчать про те, що людина як покарання не заслуговує на спокій цього світу.

שהרי מצינו בנבוכדנצר (סנהדרין צו. ע"ש ועי' ילקוט)³¹ בשביל שהלך ג' פסיעות לכבוד השי"ת [השם יתברך] פסקו לו מלוכה על כל העולם ולזרעו אחריו עד ג' דורות

адже ми знаходимо стосовно Навуходоносора (Санхедрін 96a; див. там, а також Yalkut), що за те, що він пройшов три кроки на честь Б-га, благословенний Він, йому постановили царювання над усім світом, а його нащадкам після нього — на три покоління;

Талмуд розповідає, що Навуходоносор, який тоді був царським писарем у Вавилоні, побіг услід за посланцем, щоб у листі до царя Хізкіягу спершу привітали Б-га, а вже потім царя, і був винагороджений за ці кілька кроків. Талмуд нараховує чотири кроки; маамар, який також посилається на Yalkut (Yalkut Shimoni, класичну збірку мідрашів), говорить про три кроки й царювання для трьох поколінь.

ואין לך אדם מישראל שלא כיבד המקום בכך³² וכל טוב עוה"ז כדאי הוא לו

і немає жодного єврея, який не вшанував би так само Всюдисущого, тож усе добро цього світу йому належить.

Кожен єврей ушанував Б-га принаймні настільки, тож за цією мірою кожен єврей заслуговує на все добро цього світу.

אלא היסורים באים לבטש את האדם להכניעו ולהשפיל גסות רוחו וכמשארז"ל [וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] (ברכות ז) טובה מרדות ³³ א' כו'

Натомість страждання приходять, щоб зламати людину, упокорити її та принизити її гурбисть духу, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті (Брахот 7): «Одне напоумлення краще...» тощо.

Отже, страждання мають зламати гординю людини й упокорити її. Мудреці кажуть, що одного внутрішнього напоумлення краще, ніж багатьох ударів.

שכשעיניו רואות שיסורים באים עליו נשפל דעתו ונעשה נכנע והוא יקר בעיני ה' להיות עייז בחי התגלות בחי פרעה מן העפר.

Бо коли людина бачить, що на неї приходять страждання, її дух упокорюється і вона стає покірною; це дорогоцінне в очах Б-га, щоб завдяки цьому розкрився рівень Пар'о з-під пилу.

Коли людина бачить, що на неї приходять страждання, вона упокорюється, і Б-г цінує цю покору, бо завдяки їй виявляється святий Пар'о з-під пилу. Покора відкриває приховане світло душі.

והנה בתורה יש בחי טנת"א [טעמים נקודות תגין אותיות] ³⁴ ובחי טעמים שבתורה שבע"פ [שבעל פה] ³⁵ הוא כמ"ש (תהלים מב) ובלילה שירה עמי ³⁶ שבחי השירה והטעמים שהם בחי הניגון הוא עמי.

Тепер, у Торі є рівні таамім (знаків кантиляції), некудот, тагін і отійот; а рівень таамім в Усній Торі — це те, про що сказано (Псалми 42): «І вночі Його пісня зі мною»: рівень пісні та таамім, тобто мелодії, — «зі мною».

Alter Rebbe повертається до чотирьох компонентів тексту Тори. Таамім — знаки кантиляції, які надають віршам мелодії (це слово також означає «смаки» й «сенси»), — в Усній Торі відповідають пісні Тори, про яку у вірші «вночі Його пісня зі мною» сказано, що вона перебуває з людиною.

וביאור הענין הוא כמ"ש (תהלים קיט) זמירות היו לי חקיק בביית מגורי ³⁷. ולהבין זה איך הם זמירות

Пояснення цього таке: як сказано (Псалми 119): «Постанови Твої були для мене піснями в домі мого мандрування». А щоб зрозуміти це: як вони є піснями?

Цар Давид сказав, що постанови Б-га були для нього піснями «в домі його мандрування» — у його житті мандрівника. Це ставить питання: як закони й постанови можуть називатися піснями?

וגם למה נענש דוד על שקרא לד"ת [לדברי תורה] זמירות.^{38,39} הנה אמרו (גטין ז) ⁴⁰ השכם והערב ⁴¹ עליהם לכהמ"ד [לבית המדרש] והם כלים מאליהן.

А також: чому Давида покарали за те, що він назвав слова Тори «піснями»? Адже [наші мудреці] сказали (Гітін 7): «Вставай рано й затримуйся допізна над ними (aleygem) у домі навчання — і вони загинуть самі собою».

У Талмуді (Сота 35a) сказано, що Давида покарали за те, що він назвав слова Тори «піснями», — і це також потребує пояснення. Alter Rebbe також наводить пораду рабі Елазара Мару Укві, якого непокоїли люди, що виступали проти нього: «Вставай рано й затримуйся допізна над ними (aleygem) у домі навчання», — і вони загинуть самі собою; у маамарі алейгем тлумачиться як «над ними».

והענין הוא דכתיב (תהלים מ) רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אין ערוך אליך אגידה ואדברה עצמו מספר ^{42, 43, 44, 45, 46}:

Суть цього така. Написано (Псалми 40): «Багато чого вчинив Ти, Ім'я Б-га (Гавая), мій Б-г; Твої чудеса й Твої думки — до нас; ніщо не зрівняється з Тобою; якби я став розповідати й говорити про них, їх було б надто багато, щоб перелічити».

Ключ до обох питань — у вірші з Псалмів: «Багато дивовижного вчинив Ти, Ім'я Б-га (Гавая), мій Б-г; Твої чудеса й Твої думки — про нас». Наступні абзаци пояснюють його фразу за фразою, тлумачачи слово раббот («багато») як «великі».

РОЗДІЛ 3 • 13-4

«Багато чого Ти зробив»

3 וביאור הכתוב רבות עשית. פ"י רבות כל דבר שהוא רב ועצום דהיינו עולמות עליונים ⁴⁷ הגדולות ונוראות ⁴⁸

Пояснення слів вірша «Багато зробив Ти»: «багато» означає все велике й могутнє, тобто великі й грізні вищі світи,

Альтер Ребе починає пояснювати вірш із Теїлім. Слово «раббот», яке просто означає «багато», тут прочитується як «велике»: йдеться про великі й могутні речі — високі вищі світи. Цемах Цедек у своєму Yahel Or зазначає, що Зогар (Baïexi) прочитує «раббот» так само — як «великий», наприклад у словах «крик Содом великий (рабба)».

עֲשִׂית בְּכַחֲי עֲשִׂיה גִּשְׁמִית שֶׁנִּשְׁתַּלְּשְׁלוּ מֵעִילָה לְעֵלּוּל בְּמִדְרָגוֹת רַבּוֹת וְשׁוֹנוֹת כְּמוֹ שֶׁאָמַר ⁴⁹ בַּפְּסוּק אֲגִידָה וְאִדְבָּרָה עֲצָמוֹ מִסֵּפֶר ⁵⁰ עַד שֶׁנִּתְהַווּ בְּכַחֲי עֲשִׂי [עֲשִׂיה] גִּשְׁמִית.

«Зробив Ти» [ix], довівши до рівня фізичної дії (Асія), адже вони спускалися від причини до наслідку через численні й різноманітні рівні, як сказано у вірші: «Якби я хотів розповісти й висловити ix, ix було б надто багато, щоб перелічити», — аж поки вони не набули буття на рівні фізичної дії.

Слова «Зробив Ти» означають, що ці великі світи були низведені, щабель за щаблем, від причини до наслідку, аж поки не досягли фізичного існування (Асія). Слова вірша «надто багато, щоб перелічити» вказують на численність рівнів, через які пройшло це сходження.

וְכַמִּיִּשׁ (שֶׁם קֵלָה) לָמָּה יֹאמְרוּ אִיהָ ⁵¹ אֵלֶיקֵהֶם ⁵² שֶׁהוּא בְּכַחֲי אִיִּיָּה [אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם]. שֶׁהוּא מוֹבְדֵל וּמְכֹסֶה וְרַחוּק מֵהֶם כְּמִיִּשׁ רֵם עַל כּוֹי. ⁵³

І як написано (там само, 135): «Чому мають казати: “Де (айє) їхній Б-г?”», — [тобто] Він перебуває у стані айє («де?»): відокремлений, прихований і далекий від них, як написано: «Піднесений над...» тощо.

Через таке тривале сходження Б-г здається прихованим і далеким, тож люди можуть запитати: «Де (айє) їхній Б-г?» Він наче піднесений високо над світом, відокремлений і прихований. Kehot зазначає, що у самому вірші сказано: «Чому мають казати народи», і, можливо, слова «народи» було пропущено через побоювання цензора.

וְלֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ כִּי כָל אֲשֶׁר חָפֵץ ⁵⁴ ה' עָשָׂה שֶׁנִּשְׁתַּלְּשַׁל חָפֵץ ה' כִּי כָּךְ [כָּךְ] עַד שֶׁהוּא בְּעֲשִׂיה גִּשְׁמִית

Але вони не знають і не розуміють, що «все, чого забажав Гавая, Він здійснив»: бажання Б-га спустилося так низько, що перебуває у фізичній дії (Асія).

Вони не розуміють, що «все, чого забажав Гавая, Він здійснив»: саме бажання Б-га привело світи аж до фізичного існування.

וְכִי כִּי [וְכֵן כָּתַב] לָמָּה כִּדִּי שִׁיְהִיָּה הוֹיִיָּה אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי שְׁלֵי עִי כִּי נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ אֵלֵינוּ כִּי אֹרִיִּיתָ מַחְכְּמָה נִפְקֶת^{55,56} פִּי עֵיקָר הַתְּגִלּוֹתָ הוּא מַחְכְּמָה. אֲבָל בְּאֵמֶת הוּא רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם וְהוּא וּרְצוֹנוֹ אֶחָד.

І навіщо такий великий спуск? Щоб Гавая був моїм Б-гом, моїм власним Б-гом, завдяки [тому], що «Твої чудеса й Твої задуми звернені до нас»; адже «Тора походить від мудрості (Хохма)», тобто її головне розкриття походить від Хохми. Але насправді це воля Всевишнього, і Він та Його воля — одне.

Мета такого далекого сходження — щоб Гавая, трансцендентний Б-г, став «моїм Б-гом», особисто близьким кожній людині, через Тору, в якій до нас доходять чудеса й думки Б-га. Тора розкривається з Хохми, Б-жественної мудрості, але насправді вона є волею Б-га, а Його воля єдина з Ним; отже, у Торі людина зустрічає Самого Б-га.

4 וְזֶהוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ מָה שֶׁהוּא מוֹפְלָא וּמוֹבְדֵל וּמְכוּסָה שְׁאִין בּוֹ הַשְּׁגָה כָּלֵל פְּלֵא עֲלִיּוֹן.⁵⁷ וּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ הוּא בְּחַיִּי חֲכָמָה עֵילָאָה נִמְשָׁךְ אֵלֵינוּ עִי הַתּוֹרָה. אֵין עֲרוֹךְ אֵלֶיךָ אֲגִידָה וְאִדְבָּרָה עֲצָמוֹ מִסְפָּר⁵⁸.

І це [значення слів] «Твої дива»: те, що є дивовижним, відокремленим і прихованим, таким, що його зовсім неможливо досягнути, — Вище Диво (Пеле Ельйон). «І Твої думки» — це рівень вищої мудрості (Хохма), що низводиться до нас через Тору. «Ніщо не зрівняється з Тобою; якби я розповідав і говорив про них, їх не злічити».

«Твої дива» — це Вище Диво (Пеле Ельйон), кабалістична назва Кетера — рівня над Хохмою, настільки прихованого, що його зовсім неможливо досягнути. «Твої думки» — це вища Хохма, Б-жественна мудрість, яка доходить до нас через Тору; і те, й інше спрямоване «до нас», хоча ніщо не зрівняється з Б-гом, а ці рівні неможливо злічити.

כִּי לִהְיוֹת הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת וִירִידָה גְּדוֹלָה כִּי כִּי [כָּל כֵּךְ] מִבְּחַיִּי גְבוּהָ וְנַעֲלָה מֵאֵד עַד בְּחַיִּי מִטָּה מֵאֵד⁵⁹ הוֹצֵרָךְ לִהְיוֹת כְּמָה מִיָּנִי עוֹלָמוֹת אֵין מִסְפָּר מִיָּנִים מִיָּנִים שׁוֹנִים

Щоб відбувся такий великий ланцюг послідовного розгортання світів згори вниз (ішталшелут) і таке значне зниження — від дуже високого й піднесеного рівня до дуже низького, — мали існувати незліченні різновиди світів, різновиди різновидів, найрізноманітніші;

Щоб Б-жественність зійшла з найвищого рівня до найнижчого, вона мала пройти через незліченні різновиди світів. Кожен різновид містить багато різних підвидів.

וכמ"ש (איוב כה) **היש מספר לגדודיו⁶⁰ וכתיב (דניאל ז) אלף אלפין ישמשונה ורבו רבבן⁶¹ כו' והוא מספר גדוד והיכל אחד והיכלות אין מספר.**

як сказано (Йов 25): «Чи можна злічити Його війська?», і сказано (Даниїл 7): «Тисячі тисяч служать Йому, і десятки тисяч десятків тисяч» тощо; і це число одного загону й одного чертога (гейхалу), тоді як самих чертогів незліченна кількість.

Два вірші свідчать про незліченність духовних істот: війська Б-га неможливо злічити, а «тисячі тисяч» служать Йому. Однак це величезне число стосується лише одного загону в одному чертозі (гейхалі) духовних світів, а самих чертогів незліченна кількість.

ואעפ"כ [ואף על פי כן] כולם אין ערוך אליך שאפי' [שאפילו] בחי' הגבוה מאד שהוא שרש התחלות התהוות

І все ж ніщо з них «не зрівняється з Тобою»: навіть найвищий рівень, який є коренем початків виникнення,

Попри всі ці рівні, ніщо з них не зрівняється з Б-гом — навіть найвищий рівень, корінь, з якого починається все творіння.

מ"מ לגבי מהותו ועצמותו ית' אין לו ערך כלל שאינו מערכו ולא ממהותו כלל מאחר שהוא בבחי' נכרא או נאצל ויש לו התחלת גבול.

усе ж щодо Його сутності й єства, благословенний Він, він не має жодної співмірності, адже зовсім не належить ані до Його порядку, ані до Його сутності, бо належить до категорії створеного або еманованого і має початок обмеженості.

Порівняно з самою сутністю Б-га навіть цей найвищий рівень не має з Ним жодного стосунку, адже він створений або еманований, а отже, має початок і межу. Все обмежене належить до іншого порядку, ніж Ейн Соф.

משא"כ בבורא ית' דכולא קמיה כלא ממש חשיב⁶² ואצלו נחשב הכל כאין בחי' הראשונה ובחי' אחרונה שבמדרגה תחתונה הכל שוה אצלו

Не так із Творцем, благословенним Він, перед Яким усе вважається справжнім ніщо; для Нього все є ніщо, [тож] перший рівень і останній рівень на найнижчому ступені однаково є для Нього ніщо.

Перед Б-гом усе є ніщо, тому для Нього найвищі й найнижчі рівні однаково є ніщо. В Його очах немає різниці між найвищим світом і найнижчим ступенем.

ואעפ"כ [ואף על פי כן] להיות השתלשלות העולמות וירידת המדרגות הוצרך להיות מדרגות עצמו מספר שלא יבטלו העולמות ממציאותן וכל זה הוא בשביל שיהיה הוי"ה אלקי ונפלאותיך ומחשבותיך אלינו כנ"ל:

І все ж, щоб відбувалося послідовне розгортання світів і зниження рівнів, потрібні були рівні, яких «не злічити», аби світи не перестали існувати. І все це — для того, щоб Ім'я Б-га (Гавая) було моїм Б-гом, а «Твої дива й Твої думки [спрямовані] до нас», як сказано вище.

Попри це, для такого сходження були потрібні незлічені проміжні рівні, аби світи не перестали існувати під дією Б-жественного світла й могли існувати. Уся мета цього ступінчастого розгортання — щоб Гавая став «моїм Б-гом», а Його дива й думки доходили до нас через Тору.

РОЗДІЛ 4 • 15

Один закон підтримує всі світи

5 והנה קודם מ"ת [מתן תורה] היו עליונים ותחתונים ניזונים בחסדו של הקב"ה דהיינו שהיה מזון עולמות עליונים ותחתונים וחיותם נמשך ממקורם וראשיתם מלמעלה למטה בנדבה וחסד פשוט באתערותא דלעילא לבד.

Нині, до дарування Тори, вищі й нижчі [істоти] жилися милістю Святого, благословенний Він (Кудша бріх ху); тобто живлення й життєва сила (хают) вищих і нижчих світів сходили від їхнього джерела й початку згори донизу — як безоплатний дар і проста милість, лише завдяки пробудженню згори (ітарута делейла).

До дарування Тори на Синаї всі світи отримували життєву силу виключно як дар від Б-га, що сховався згори донизу. Це відбувалося лише завдяки ітарута делейла, а не у відповідь на щось зроблене знизу.

אבל אחר מ"ת [מתן תורה] הנה קיום חיות העולמות הוא ע"י מעשה התחתונים בתורה ומצות ממטה למעלה

Але після дарування Тори підтримання хают світів відбувається завдяки діям нижчих істот у Торі й міцвот, знизу догори.

Від часу дарування Тори життя світів залежить від того, що люди роблять унизу, — через Тору й міцвот. Їхні дії підносять те, що підтримує світи, знизу догори.

וכמו למשל ארץ הלזו הגשמית שמצמחת כל מיני תענוגים והם מזון האדם וקיום חיותו

Це можна порівняти з матеріальною землею, на якій виростають усілякі ласощі; вони є їжею людини й підтримують її хають.

Алтер Ребе наводить аналогію з природою. Матеріальна земля родить усіляку поживу, що приносить насолоду й підтримує життя людини.

וגם כשאדם אוכל מבע"ח [מבעלי חיים] הנה עיקר גידולו וחיותו של הבע"ח [הבעלי חיים] ממה שאוכל מן הארץ נמצא שכל מזון וחיות האדם הוא ע"י בירור שנבחר הטוב הגנוז מן הארץ.

I навіть коли людина їсть м'ясо тварин, основне зростання тварини та її хають залежать від того, що вона споживає із землі. Отже, вся їжа людини та її хають є результатом відбору, під час якого з землі виділяється приховане в ній добро.

Навіть коли людина їсть м'ясо, тварина виросла й жила завдяки тому, що споживала із землі. Отже, вся пожива людини походить із процесу відбору, під час якого виділяється добро, приховане в землі.

כך עדי"מ הנה מזון עולמות עליונים הוא ממה שמקבלים חיותם מן התורה שבועה"י השפל.

Так само, за аналогією, живлення вищих світів походить від того, що вони отримують хають від Тори, яка перебуває в цьому низькому світі.

Так само вищі світи отримують поживу від Тори, яку вивчають у цьому низькому світі. Тора тут, унизу, подібна до землі, з якої верхні світи черпають свою поживу.

והנה כתיב (משלי ד) סלסלה ותרוממך⁶³ כאדם שמסלסל בשערו שיהיה כל נימא בפ"ע [בפני עצמו] כך הוא בכל פרטי הלכות אין מספר שיהיה בזה הענין הדין כך ובזה הענין יהיה הדין כך נמשך מחכמה עילאה מבחי' נפלאותיך ומחשבותיך הנ"ל.

Адже написано (Приповісті 4): «Піднеси її (сальселега), і вона піднесе тебе», — подібно до людини, яка завиває (месальсель) волосся, щоб кожна волосина була окремо. Так само й у всіх незліченних подробицях законів: у цій справі закон такий, а в тій справі закон буде таким; [це] походить від вищої мудрості (Хохма), від рівня «Твоїх чудес і Твоїх думок», згаданих вище.

У Приповідях мудрість закликають «цінувати її», і вона піднесе тебе; маамар читає це слово як «сальселега» — завивати волосся, щоб кожна волосина виразно відрізнялася від інших. Так само кожна подробиця закону Тори має своє окреме визначення: «у цій справі закон такий, у тій — такий»; кожна з них походить від вищої Хохми, від чудес і думок Б-га.

וַיֵּשׁ [וְזֶהוּ שְׁכֵתוֹב] דוד המלך ע"ה [עליו השלום] (תהלים צב) מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו⁶⁴ מחשבותיך

Саме це сказав цар Давид, мир йому (Псалми 92): «Які великі Твої діяння, Гавая; дуже глибокі Твої думки!»

Алтер Ребе наводить ще один вірш царя Давида: «Які великі Твої діяння, Гавая; дуже глибокі Твої думки!» Далі він пояснить, що означає слово «великі», коли його говорять про Б-га.

פִּי גָדְלוֹ ע"ד שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] במקום שאתה מוצא גדולתו⁶⁵ שם אתה מוצא ענותנותו
כי לא שייך לפניו ית' בחי' גדולה

Значення слова «великі» відповідає словам наших мудреців, благословенної пам'яті: «Де знаходиш Його велич, там знаходиш Його смирення». Адже поняття величі не стосується Його (благословенний Він),

Мудреці кажуть, що де згадується велич Б-га, там є і Його смирення, бо звичайне поняття величі взагалі не стосується Б-га. Раніше в Тора Ор, у маамарі «Хаї Сара», Алтер Ребе пояснює ці слова так само: надання життя світам — не велич Б-га, а Його сходження донизу, тож прославляють тут Його смирення.

מאחר כי גדול ה' ומהולל מאד⁶⁶ ולגדולתו אין חקר ואינו בבחי' ערך ומדה ומקום כלל שיפול עליו
לשון גדול'.

оскільки «Гавая великий і вельми прославлений, і велич Його незбагненна», а Він узагалі не належить до категорії порівняння, міри чи місця, тож до Нього не можна застосувати слово «велич».

Велич Б-га незбагненна; Він вищий за будь-яке порівняння, міру чи місце. Слова на кшталт «великий» передбачають певну шкалу, а Б-г не піддається жодній шкалі.

אלא לשון גדול' הוא ענותנותו שנתלבש בבחי' ומדת גדולה להתפשט ולהתלבש תוך עלמין להחיותם

Натомість слово «велич» [стосується] Його смирення: Він убрався в рівень і властивість величі, щоб поширитися й убратися всередину світів та давати їм життя.

Отже, те, що ми називаємо «величчю» Б-га, насправді є Його смиренням: Він упокорюється, приймаючи атрибут величі, щоб поширитися у світах і давати їм життя.

וזהו מה גדלו מעשיך ה' כי מה שנמשך ונתפשט למטה דרך פרטי הלכה אחת הוא הוא מזון וקיום חיות כל העולמות עליונים ותחתונים וכל העולמות עליונים הם כלא ממש נגד מה שנמשך מפרטי הלכה אחת שהיא מקור חיותם וקיומם

І це означає: «Які величні Твої діла, Гавая!» Адже те, що сходить униз і поширюється через подробиці однієї галахи, саме є живленням і підтриманням життєвої сили всіх світів — вищих і нижчих; і всі вищі світи — справжнє ніщо порівняно з тим, що сходить із подробиць однієї галахи, яка є джерелом їхньої життєвої сили й існування.

Отже, слова «Які величні Твої діла» говорять про Його смирення: світло, що сходить через подробиці навіть однієї галахи Тори, підтримує всі світи — вищі й нижчі. Усі вищі світи разом — ніщо порівняно з джерелом, яке містить одна галаха.

כי כל הלכה היא המשכת והתפשטות אור מרצון העליון ב"ה וחכמה עילאה שהן מקור החיות לכל העולמות

Адже кожна галаха є низведенням і поширенням світла від Верховної Волі, благословенний Він, і вищої мудрості (Хохма), які є джерелом життєвої сили всіх світів.

Це тому, що кожна галаха Тори є продовженням Верховної Волі й вищої мудрості (Хохма). Вони удвох є джерелом життя кожного світу.

ואם כך הוא בענין גדולת מעשיו א"כ עאכו"כ [על אחת כמה וכמה] מאד עמקו מחשבותיך שהיא בחינה למעלה מעלה מבחי' עלמין אלא מקיף וסובב עליהם ואינו מתלכש בתוכם.

І якщо такою є велич Його діл, то тим більше «дуже глибокі Твої думки»: це рівень, що незмірно перевершує рівень світів; він радше охоплює й оточує їх і не вбирається в них.

Якщо «велич» діл Б-га — Його дарування життя світам — уже така велика, то слова «дуже глибокі Твої думки» стосуються чогось іще незмірно вищого. Цей рівень зовсім не входить у світи, а охоплює їх ззовні.

ומזה יתבונן המשכיל להיות בתורת ה' חפצו להיות שש ועלז בה כמ"ש (משלי פ) וכל חפצים לא ישו בה

З цього той, хто розмірковує, зрозуміє [і прийде] до того, щоб бажанням його була «Тора Гавая», щоб радіти й тішитися нею, як написано (Притчі 8): «Усі бажані речі не зрівняються з нею»:

Той, хто замислиться над цим, прийде до бажання вивчати Тору й радіти їй. У Притчах сказано, що жодні бажані речі (хафацим, тобто бажані речі) не зрівняються з мудрістю.

שאפי' [שאפילו] חפצים העליונים שהוא כענין שכתוב כל אשר חפץ הוי"ה עשה בשמים ובארץ⁶⁷ ושמים הם העולמות העליונים ולא ישוו בה שכולם הם כלא ממש בערך הלכה אחת שהיא מבחי' נפלאותיך ומחשבותיך הנ"ל.^{68,69}

навіть вищі бажання, як сказано: «Усе, чого забажав Гавая, Він здійснив на небесах і на землі», а «небеса» — це вищі світи, — «не зрівняються з нею», адже всі вони — справжнє ніщо порівняно з однією галахою, що належить до рівня «Твоїх чудес і Твоїх думок», згаданих вище.

Алтер Ребе застосовує це навіть до власних «бажань» Б-га: «Усе, чого забажав Гавая (хафец, тобто бажане), Він здійснив на небесах»; отже, небеса — вищі світи — належать до бажань Б-га. Та все ж вони не зрівняються з однією галахою Тори, адже вона походить від Його чудес і думок.

РОЗДІЛ 5 • 16

Чому Давидові дорікнули

6 וכמ"ש באדרא שההלכות הן בחי' הנימין ושערות של מעלה וכל⁷⁰ נימא להיט לעלמין סתימין כו'.

Як написано в Ідрі, закони Тори є рівнем пасом і волосин згори, і «кожне пасмо сягає прихованих світів» тощо.

Ідра, розділ Зогару, описує закони Тори як «волосини» Вищого Обличчя. Кожне пасмо сягає прихованих світів, несучи життєву силу від дуже високого джерела.

וכמ"ש בע"ח [בעץ חיים] שכל הנימין ושערות הם מכירור רפ"ח ניצוצים כו' ותכלית הכירור הוא בעוה"ז כו'.⁷¹

І як написано в Ец Хаїм, усі пасма й волосини походять від очищення 288 іскор тощо, а остаточна мета очищення — у цьому світі тощо.

Ец Хаїм Арізаль навчає, що ці пасма й волосини походять від очищення 288 іскор, які впали під час розбиття посудин. Це очищення завершується лише в цьому світі — через Тору й міцвот.

וזהו זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי שהיה שש ושמח בהם עד שהיו לו כמו זמירות ותענוגים אלא שנענש על שקראם זמירות.

І ось що означають слова: «Закони Твої були мені піснями в домі мого перебування»: він радів і тішився ними, аж поки вони стали для нього наче пісні й насолоди; однак його покарали за те, що він назвав їх піснями.

Тепер пояснюється вірш про Давида: закони Тори приносили йому таку радість, що здавалися йому піснями й насолодами. Однак його покарали за те, що він назвав їх піснями.

ולא על שלמד בענין זה אלא על ששיבחם⁷² בזו המעלה לחוד שהוא מקור וחיות כל העולמות.

[Його покарали] не за те, що він навчався так, а за те, що він вихваляв їх лише за цю властивість — за те, що Тора є джерелом і життєвою силою всіх світів.

Давидові не дорікали за те, що він вивчав Тору з радістю. Йому дорікали за те, що він вихваляв її лише за цю властивість — за те, що вона є джерелом життєвої сили всіх світів, наче це її найвища чеснота. У «Кунтрес Ахарон» до Танія, у статті «Давид земірот», пояснюється, що ця властивість належить лише «зворотному боку» глибини думки Б-га, тоді як внутрішня Тора єдина з Нескінченим світом (Ор Ейн Соф), перед яким світи — ніщо.

שבאמת הוא גבוה למעלה מעלה מבחי' קיום וחיות כל העולמות וכמ"ש (שם) ואהיה אצלו אמן ואהיה שעשועים יום יום⁷³ ופי' במדרש (ב"ר [בראשית רבה] פ"א) אמן מופלא שהוא מבחי' פלא העליון⁷⁴ בחינת נפלאותיך ומחשבותיך.

Адже насправді вона незрівнянно вища за рівень підтримання й надання життєвої сили всім світам, як написано (там само): «І була Я при Ньому амон, і була Я Його насолодою день, день»; і пояснюється в Мідраші (Берешит Раба, розд. 1): амон [означає] «дивовижна» (муфла) — це рівень Вищого Дива, рівень «Твоїх чудес і Твоїх думок».

Насправді Тора стоїть набагато вище навіть за свою роль у підтриманні світів: у Приповістях Мудрість каже, що була амон при Б-гові, а маамар наводить тлумачення Мідрашу, за яким амон означає «дивовижна» — Вищий Дивовижний Рівень. У виданні Kehot наведено слова Ребе Маараша: у Берешит Раба він знаходив для слова амон лише значення «вихователь», «покрите» й «приховане» (а також «велике»), тоді як Ор га-Тора тлумачить «дивовижну» амон як прихований інтелект (моха стимаа).

וזהו יום יום נגד ב' בחינות שהם נפלאותיך ומחשבותיך וזהו ואהיה שעשועים שהיא שעשועים של הקב"ה כביכול בכבודו ובעצמו

І ось що означає «день, день»: це відповідає двом рівням — «Твоїм чудесам» і «Твоїм думкам». А «і була Я насолодою» означає, що це насолода Святого, благословенного Він (Кудша бріх ху), так би мовити, у Його славі й у Самій Його сутності.

Подвоєне «день, день» у вірші стосується двох рівнів: чудес Б-га та Його думок. «Насолода» означає, що Тора є насолодою самого Б-га, так би мовити, у Його сутності.

**ולמשל כמו שאדם משתעשע בחכמתו כשאומר דבר חכמה כן ויותר מכן לאין קץ ותכלית באלף אלפים
הבדלות הקב"ה משתעשע בחכמתו העליונה שאינה יכולה להתלבש תוך עלמין⁷⁵ כלל**

Для прикладу: як людина тішиться своєю мудрістю, коли промовляє щось мудре, так — і незмірно більше, без кінця й краю, з відмінністю в тисячі й тисячі ступенів — Святий, благословенний Він, тішиться Своєю вищою мудрістю, яка зовсім не може втілитися у світах.

Так само, як людина радіє власній мудрості, висловивши мудру думку, Б-г незмірно більше тішиться Своєю вищою мудрістю, яка надто висока, щоб увійти у світи. Ор га-Тора (цитований у виданні Kehot) називає її прихованою мудрістю (Хохма), на відміну від мудрості світу еманції (Ацилут), про яку сказано: «Ти все створив мудрістю».

**אלא שדוד המלך ע"ה [עליו השלום] היה צריך לפי שעה. בבית מגורי שהיו שונאין לו ואין דינים נמתקין
אלא בשרשן דהיינו בשרש התהוות העולמות כשנתהווה ונמשך מאין המוחלט להתענג ולשמוח
בחלקו אשר הוא ממשיך בתורתו לקיום וחיות העולמות**

Однак цареві Давиду, мир йому, це було потрібно на той час: «у домі мого перебування», бо його ненавиділи, а суворі суди пом'якшуються лише у своєму корені, тобто в корені виникнення світів, коли вони виникли й були притягнуті з абсолютного небуття; [тому йому потрібно було] тішитися й радіти своїй частці, яку він притягує вниз своєю Торою для підтримання й життєвої сили світів,

Давидові, однак, на той час була потрібна життєдайна сила Тори, бо в «домі мого перебування» його ненавиділи й переслідували. Суворі суди пом'якшуються лише у своєму корені — це принцип Кабали, — а цей корінь є джерелом створення світів із небуття. Тому Давидові потрібно було радіти тій частці Тори, яку він притягує вниз, аби надавати світам життєву силу.

**שעי"ז ממילא יתבטלו כל המונעים מאחר שמקבלים חיותם ממנה והם בטלים לגבה וכשממשיך אורה
למטה תפול עליהם אימתה ופחד⁷⁶ והיו כלא היו.**

Так що завдяки цьому всі перешкоди самі собою втрачать силу, адже вони отримують від неї життєву силу (хают) і не мають перед нею самостійності; а коли він притягує її світло донизу, «жах і страх упадуть на них», і вони стануть такими, ніби їх ніколи не було.

Оскільки всі сили, що протидіють, отримують своє життя від Тори, коли людина притягує її світло донизу, вони самі собою втрачають перед нею будь-яку самостійність. На них сходять «жах і страх», і вони стають такими, ніби ніколи не існували.

Порада мудреців і сон Фараона

7 וזו היא העצה שיעצו חז"ל [חכמינו זכרונם לברכה] השכם והערב עליהם⁷⁷ דהיינו שיהא בבחי' עליהם מעלה

מעלה וגבוה מהם

І ось порада, яку дали наші мудреці, благословенної пам'яті: «Вставай рано й затримуйся допізна над ними» (алейгем), тобто перебувай у стані «над ними» — далеко вище й понад ними,

Альтер Ребе повертається до поради мудреців: «Вставай рано й затримуйся допізна над ними (алейгем) у домі навчання, і вони загинуть самі собою». Він тлумачить алейгем як «над ними»: людині слід піднятися на рівень, вищий за рівень її супротивників.

דהיינו בבחי' עסק התורה שהיא גבוה ונעלה מאד שהיא מקור חיותם. ולכן הם כלים ומתבטלין מאליהן וממילא נדחי.

тобто у стані вивчення Тори, яка дуже висока й піднесена, адже вона є джерелом їхньої життєвої сили. Тому вони «гинуть» і «самі собою» зазнають самоусунення (бітуль), а їх автоматично відсуюють.

Цей вищий рівень — вивчення Тори, оскільки Тора є джерелом, звідки життєву силу черпають навіть протилежні сили. Коли людина пов'язана з їхнім джерелом, вони самі собою згасають, без боротьби.

והערב עליהם היינו בבחי' נפשי כעפר לכל תהי' [תהיה] לידום⁷⁸ וליסכול כנ"ל שיהיה כעפר וארץ

שממנה יצא לחם וכל ההשפעות ממטה למעלה אחר מ"ת [מתן תורה] כנ"ל

А «затримуйся допізна над ними» означає рівень вислову «Нехай душа моя буде, як прах для всіх», — мовчати й терпіти [це], як згадувалося вище; тобто бути як прах і земля, з якої виходить хліб, і звідки всі впливи йдуть знизу догори після Дарування Тори, як згадувалося вище;

«Затримуйся допізна» — це другий підхід: смирення, «нехай душа моя буде, як прах для всіх», мовчання й терпіння образ, як сказано в тій самій молитві: «На тих, хто проклинає мене, нехай душа моя мовчить». Так само починається відповідь рабі Елазара в Талмуді: «Мовчи (дом) перед Ім'ям Б-га (Гавая)». Як земля, з якої виходить хліб, смиренна людина стає ґрунтом, з якого від часу Синаю весь вплив піднімається знизу догори.

דהיינו כשנברר הטוב מן הרע וכו' ואזי ממילא יפול הרע ויבוטל כמ"ש (ישעיה מא) יהיו כאין ויאבדו אנשי ריבך⁷⁹ כי אין להם חיות עוד.

тобто коли добро відділено від зла тощо, тоді зло саме собою впаде й зазнає самоусунення, як написано (Ісаїа 41): «Вони стануть ніщо, і загинуть люди, що ворогують із тобою», адже в них більше не буде життєвої сили.

Це праця відокремлення добра від зла; щойно добро відділено, зло саме собою відпадає. Як сказано в Ісаї, супротивники стають ніщо, бо в них більше немає життєвої сили.

אבל באמת אין זו לבדה מעלת ושבח התורה כ"א כמ"ש וכלילה שירה עמי⁸⁰ שירו קרי דהיינו שעשועים של הקב"ה כמ"ש ואהיה אצלו כו' שעשועים⁸¹ זה יהיה עמי וכמ"ש (תהלים קמט) ישמח ישראל⁸² בעשיו.

Але насправді це не єдина чеснота й слава Тори; радше, як написано: «І вночі Його пісня зі мною» — слово «шіра» читається «шіро», тобто «Його пісня»; це — насолода Святого, благословенний Він, як написано: «І я була при Ньому» тощо, «насолоди» — ця насолода буде «зі мною». І як написано (Псалми 149): «Нехай Ізраїль радіє своєму Творцеві».

Однак давати життя світам і долати супротивників — не справжня слава Тори. У словах «Уночі Його пісня зі мною» слово шіра читається як шіро — «Його пісня»: Тора є власною насолодою Б-га («я була Його насолодами»), і людина поділяє її, як сказано: «Ізраїль радіє своєму Творцеві».

והנה ע"י בחי' שמחה ותענוג הזה בתורת ה' יסיר כל מונע מבית ומבחוץ ואין רע יורד מלמעלה⁸³ כלל
Тепер завдяки цьому рівню радості й насолоди Торою Б-га людина усуває кожну перешкоду — внутрішню й зовнішню, — і жодне зло взагалі не сходить згори.

Завдяки радості й насолоді Торою усувається кожна перешкода — внутрішня й зовнішня. Оскільки згори не сходить жодне зло, людина, пов'язана з цією вищою насолодою, захищена від шкоди; у Танія (Iggeres HaKodesh 11) пояснюється, що все, що приходить згори, є добром, і лише тому, що воно не-осяжне для нашого розуміння, здається злом.

משא"כ כשאין לו בחי' השעשועים הנ"ל⁸⁴ עליו נאמר ויהי מקץ שנתים ימים⁸⁵

Але якщо в людини немає цього згаданого вище рівня насолоди, про неї сказано: «І сталося наприкінці двох повних років» (шнатайїм ямім).

Тепер пояснюється початковий вірш маамару. Якщо людині бракує цієї насолоди Торою, до неї стосуються слова вірша: «наприкінці двох повних років».

פִּי שְׁבַחִי שְׁנָתִים יָמִים שֶׁהֵם בַּחֲיֵי יוֹם בַּחֲיֵי הַשְּׁעִשׁוּעִים הַנִּלְהֵם אֲצִלּוֹ בִּקֶּץ וּתְכֵלִית⁸⁶ כְּלוֹמֵר שְׁאִין לוֹ בַּחֲיֵי הַנִּלְהֵם בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְאִזּוֹ וּפְרַעְהָ חוֹלֵם.

Це означає, що рівень «двох років днів», тобто рівень «день, день», рівень згаданих вище насолод, для нього закінчився й досяг межі; інакше кажучи, у його вивченні Тори немає згаданого вище рівня. І тоді «Фараон бачить сон» (холем) [холем — це також назва голосного знака, що пишеться крапкою над літерою].

Шнатайїм ямім, дослівно «два роки днів», натякає на подвоєне «день, день» у насолодах Тори; для такої людини вони закінчилися (мікец), тобто її вивченню Тори бракує цієї радості. Тоді «Фараон бачить сон»: слово, що означає «бачити сон», ходем, — це також назва голосного знака, який пишеться крапкою над літерами.

פִּי אֲעִפֵּ [אָף עַל פִּי] שִׁישׁ לוֹ בַּחֲיֵי פְרַעְהָ שֶׁהוּא בַּחֲיֵי הַתְּגָלוֹת אֱלֻקוֹת עִי הַתְּפִלָּה אֲעִפֵּכָּ [אָף עַל פִּי כֵן] אֵינוֹ בְּבַחֲיֵי טַעֲמִים שֶׁהֵם בַּחֲיֵי הַנֶּגוֹן וְשֶׁשְּׁעִשׁוּעִים הַנִּלְהֵם כִּי אֵינוֹ בְּבַחֲיֵי נְקוּדָה בְּרִישֵׁי אֲתוֹן

Це означає: хоча він і має рівень фараона, тобто рівень розкриття Б-жественності через молитву, однак це не рівень таамім [мелодійних мотивів] — мелодії та насолоди, згаданих вище, — а лише рівень «крапки над верхівками літер»,

Така людина все ж має свого «фараона» — розкриття Б-жественності в її молитві. Але їй бракує таамім — мелодії та насолоди Тори; це лише щось подібне до холема, крапки над літерами.

כִּי הַנֶּפֶשׁ מְלֵאָה אוֹתוֹת וְאוֹר ה' שְׁמַאִיר בָּהּ הוּא בַּחֲיֵי נְקוּדָה קֶטְנָה בְּרִאשׁוֹ לְבַד שְׁמַתְנוּצָץ בְּשִׁכְלוֹ הָאֵרֶת וְהַמְשַׁכֵּת אֱלֻקוֹת אֲבָל אֵינָה מְלוּבֶשֶׁת בְּתוֹכָהּ כִּי בְּבַחֲיֵי מְקִיף עָלֶיהָ:

бо душа сповнена літерами, а світло Б-га, що сяє в ній, є лише маленькою крапкою на її верхівці: у його розумі проблискує осяяння Б-жественності та її притягнення вниз, але воно не вбирається в нього, а лише охоплює його (макиф).

Душа сповнена «літерами» — її думками та здібностями, — а світло Б-га торкається її лише як маленька крапка над ними, як іскра в розумі. Це світло не стає частиною людини, а охоплює її ззовні (макиф).

Корови й нитка милості

8 והנה עומד על היאור.⁸⁷ שממנו ג"כ נמשך בחיי המשכה לשבע פרות טובות⁸⁸ שהם ז' מדות אהבה

ויראה וכו' הטבעי [הטבעיים]

«I ось він стоїть біля Річки (йеор)». Від неї також тягнеться потік до семи добрих корів, які є сімома атрибутами — любов'ю, трепетом тощо, природними [почуттями],

Уві сні фараон стоїть біля Річки — Нілу. Річка уособлює потік згори, який живить також сім добрих корів — сім емоційних атрибутів, любов, трепет та інші, у їхній природній формі.

89 שיהיה אחר התפלה מחמת זה בסור מרע ועשה טוב.

щоб після молитви завдяки цьому він [займався] «віддаленням від зла й творенням добра».

Ці природні емоції, пробуджені під час молитви, спонукають людину після неї «віддалятися від зла й чинити добро».

אך אחר זה הנה שבע פרות אחרות⁹⁰ כו'. ותאכלנה כו'⁹¹ ולא נודע כו'.⁹² שבערך זמן רב אחר התפלה יוכל להתעורר מדות ותאוות גשמיות ומשכחות לגמרי את מדות הטובות אהוי"ר [אהבה ויראה] כו' שבשעת התפלה.

Але після цього — «ось сім інших корів» тощо, «і вони з'їли їх» тощо, «і не було знати» тощо: адже коли після молитви мине чимало часу, можуть пробудитися тілесні почуття й бажання та змусити [його] цілковито забути добрі атрибути — любов і трепет тощо, які були [в нього] під час молитви.

Але тоді з'являються сім інших корів зі сну: погані корови з'їли добрих, і не було помітно, що вони їх з'їли. Так само через деякий час після молитви можуть виникнути тілесні бажання й стерти любов і трепет, які людина відчувала під час молитви.

משא"כ בבחי' הטעמים שהם בחי' שירה וזמרה הנ"ל. ע"ז אמרו (ע"ז [עבודה זרה] ג) כל העוסק בתורה כלילה⁹³ חוט של חסד נמשך עליו ביום שנאמר יומם יצוה⁹⁴ ה' חסדו⁹⁵ וכלילה שירה עמי

Інакше ж із рівнем таамім (мелодійних акцентів), які є згаданим вище рівнем співу й мелодії. Про це сказано (Авода Зара 3): «Кожен, хто вивчає Тору вночі, — удень над ним простягається нитка милості, як сказано: "Удень Гавая заповідає Свою милість, а вночі Його пісня зі мною"».

Такого не відбувається з таамім — співом Тори. У Талмуді сказано, що той, хто вивчає Тору вночі, удень має над собою нитку милості; ці слова взято з вірша: «Удень Гавая заповідає Свою милість, а вночі Його пісня зі мною». У Лікутей Тора (Корах) на цей маамар посилаються, пояснюючи цю «нитку милості».

שחוט של חסד ואהבה עליונה באה עליו מלמעלה אהבה חדשה יותר מכדי טבעו של נפש אלקות לדבקה בו ית' בחי' אהבה בתענוגים

[Ще означає,] що на нього сходить згори нитка милості й вищої любові — нова любов, яка перевищує природну здатність Б-жественної душі приліпитися до Нього, благословенного Він, — рівень любові, сповненої насолоди;

Ця «нитка милості» — нова, вища любов, яка сходить згори й перевищує природну любов Б-жественної душі: це любов, сповнена насолоди, що веде до приліплення до Б-га.

ומשם נמשך יאור והמשכה לבחי' נקודה ברישי אתוון שהיאור הוא עומד על החולם וממשיך עליו הארה רבה ועצומה שלא יהיו פרות הרעות כלל כי אין רע יורד מלמעלה כו':

і звідти до рівня «крапки на верхівках літер» простягаються річка (йеор) і потік, бо Річка стоїть над холамом (голосною крапкою над літерою) і проливає на нього велике й могутнє освячення, щоб поганих корів узагалі не було, адже «згори не сходить зло» тощо.

Від цієї любові Річка стікає до крапки над літерами — іскри Б-жественності в розумі. Річка стоїть над холамом і надає йому великої сили, тож погані корови взагалі не можуть з'явитися, адже згори не сходить зло.

В АВОДІ

Стань «наче прахом для всіх»: смирення, зокрема й упокорення, що приходить через страждання, відкриває приховане світло душі. Вивчай Тору не лише як джерело життя й захисту, а й радіючи їй як власній насолоді Б-га; ця радість притягує згори любов, яка не дає любові й трепету молитви поглинутися денними бажаннями.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Як гра літер у словах **פרעה** та **העפר** пов'язує смирення з відкриттям прихованої Б-жественності?
2. Якщо, за маамаром, страждання не є покаранням, то яке їхнє призначення?
3. Чому один закон Тори вищий за всі вищі світи, і що стоїть ще вище?
4. Чого саме бракувало в тому, що Давид називав Тору «піснями», і чому тоді йому була потрібна така похвала?
5. Чим відрізняються любов і трепет, пробуджені молитвою, від «нитки милості», яку притягує пісня Тори?

Примітки

АБЗАЦ 1

1 ויהי מקץ

Примітка відсилає читача до приміток Ребе щодо джерел, надрукованих раніше в тому, де наведено додаткові посилання на цей маамар.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. הגהות באוה"ת כרך ה תתקעג, ב. קיצורים בכרך ו תתש, א (ושם מציין שהמאמר זה משנת תקנ"ה. וראה בסו"ס מאמרי אדה"י הקצרים ע' תריז). ראה פלח הרמון פרשתנו קה, א.

2 ויהי מקץ

Тора розповідає, що через два роки після того, як головного чашника фараона повернули на його посаду, фараонові наснилося, що він стояв біля Нілу. Наприкінці маамару вірш прочитується як образ душі: «два роки днів» — це насолоди Тори, «фараонові сниться сон» — це Б-жественне світло, яке лише витає над душею, а Pika — це потік згори. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

בראשית מ"א:1 Genesis 41:1

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וַפְרָעָה חֲלָם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל-הַיָּאֵר:

And it came to pass at the end of two full years, that Pharaoh dreamed: and, behold, he stood by the river.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית מא, א.

3 Оповідач книги Рут пояснює давній звичай в Ізраїлі: щоб засвідчити викуплення або обмін, чоловік знімав свій черевик і віддавав його іншому, як це зробив ближчий викупник, поступившись Боазу. Очевидно, «лефанім» означає «раніше», однак маамар також тлумачить це слово як «усередині»: «це» — Тора — перебуває всередині Ізраїлю. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

רות ד':7 Ruth 4:7

וְזֹאת לְפָנֶיךָ בְּיִשְׂרָאֵל עַל-הַגָּאֵלָה וְעַל-הַתְּמוּנָה לְקַיֵּם כָּל-דִּבְרֵי שְׁלֹף אִישׁ נֶעְלָו וְנָתַן לְרֵעֵהוּ וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל:

Now this was the custom in former time in Israel concerning redeeming and concerning exchanging, to confirm all things: a man drew off his shoe, and gave it to his neighbour; and this was the attestation in Israel.—

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 ואין זאת אלא תורה

Талмуд пояснює, що слово «це» у вислові «це Тора» вказує на саму Тору. Альтер Ребе використовує це, щоб ототожнити «це» в Ізраїлі з Торою, яка живе в кожній душі.

עבודה זרה ב' ב'7-6 Avodah Zarah 2b:6-7

כלום יש בכם מגיד זאת? שנאמר: 'מי בכם יגיד זאת', ואין 'זאת' אלא תורה, שנאמר: 'וזאת התורה אשר שם משה'. מיד יצאו בפחי נפש.

יצאת מלכות רומי, ונכנסה מלכות פרס אחריה. מאי טעמא? דהא חשיבא בתרה. ומגלן? דכתיב: 'וארו חין אחרי תנינא דמ'א לדב', ותני רב יוסף: אלו פרסיים, שאוכלין ושותין כדוב, ומסורבלין [בשר] כדוב, ומגדלין שער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar III, 81b זח"ג פא, כב

ПРИМІТКА КЕНОТ

ע"ז ב, ב. זח"ג פא, ב. ראה אגה"ק סי' ז. בלקו"ת נצבים מו, א מציין לכאן ולכמה מקומות בענין פנימיות וחיצוניות.

5 שקוב"ה סתים וגליא

Зоар навчає, що три рівні пов'язані між собою: Святий, благословенний Він (Кудша бріх ху), Тора та Ізраїль, і кожен із них водночас прихований і відкритий. Альтер Ребе застосовує це до внутрішнього виміру (пніміют) і зовнішнього виміру (хіцоніют) душі.

Zohar III, 73a זח"ג עג, א

Zohar II, 227b זח"ב רכו, כב

ПРИМІТКА КЕНОТ

זח"ג עג, א. זח"ב רכו, ב. ובכ"מ. ראה לקו"ת פנחס עה, ד. תבא מב, א. נצבים מט, ב. ר"ה סב, ד. תו"ח בראשית ה, א.

6 שו"ה סתים — מושג ונראה לעין

У цьому рукописі додано, що прихований рівень не осгається і не видимий тілесним очам, і що немає людини, яка була б позбавлена цього внутрішнього рівня, що не піддається осягненню й не видимий.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בכרך 633 נוסף: מושג ונראה לעיני בשר ואין לך אדם שאין לו בחי' זו בחי' פנימיות שאינו מושג ונראה: לעין.

7 שו"ה לעין — אהוי"ר כו

У цьому рукописі додано, що ці два рівні в душі — прихований і відкритий — називаються Ізраїль і Yaakov.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בכרך 633 נוסף: ובי' בחי' אלו הם הנקי' ישראל ויעקב הלכך: כמו.

8 סנת"א בתורה

Ор га-Тора розглядає чотири складові тексту Тори — таамім, некудот, тагін та отійот, — які вводяться в цьому абзаці.

ПРИМІТКА КЕНОТ

פרדס שער האותיות פ"ג. ושער הנקודות פ"ו, ושער הטעמים פ"ה. ראה אוה"ת וארא כרך ז ע' ביתקנה, וע' ביתקעב.

9 סנת"א . . בנפש האלקית

У примітці сказано, що відповідність між таамім, некудот, тагін та отійот і рівнями Б-жественної душі пояснюється там.

ПРИМІТКА КЕНОТ

נתבאר באוה"ת שה"ש ע' תשלה ואילך. ראה לקו"ת ברכה צד, א.

10

ולכן כמו שיש טנת"א . . כדלקמן

У цьому рукописі речення, що порівнює чотири складові Тори з рівнями душі, подано в дужках як побіжне зауваження.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בכור 1824 בא בסוגרים (#).

АБЗАЦ 2

11

כמ"ש בוהר ויגש

У примітці цитовано тлумачення Зоґара в цьому маамарі: завдяки притягненню Кетера (Фараона) навіть явні світла в ланцюгу послідовного розгортання світів згори вниз «розкриваються», виходячи за межі обмежень.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ר', א. וראה בד"ה ודוד עבדי תשל"ב [סה"מ מלוקט ו ע' עט]: "ויש לומר שפירוש הוא שע"י המשכת הכתר (פרעה), גם בגילויים (נהורין) דהשתלשלות הם באופן דאתפריעו למעלה מהגבלה, ע"ש.

12

כמ"ש בוהר ויגש דאתפריעו ואתגלו נהורין

Зоґар у розділі «Ba'irash» пов'язує ім'я фараона з розкриттям і виявленням світел. Альтер Ребе використує це, говорячи про святого фараона в душі.

ספר זוהר, ויגש י"צ:ט"א-ק"ח:108-11:99-10 Zohar, Vayigash

13

לא ידעתי את הוי

Фараон відповідає Моше й Аарону: «Хто такий Гаваа, щоб я послухався Його голосу...? Я не знаю Гавау і також не відпущу Ізраїль»; він стверджує, що ніколи не чув про цього Б-га. Тут це означає забуття про Б-га — найнижчий рівень спуску розкритого світу. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

שמות ה':2 Exodus 5:2

וַיֹּאמֶר פֶּרַעַם מִי ה' אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקוֹלֹ לְשָׁרָא לֹא יֵדְעָתִי אֶת־ ה' וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֶשְׁלַח:

And Pharaoh said: 'Who is the L-RD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the L-RD, and moreover I will not let Israel go.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שמות ה', ב.

14

רגלי יורדות מות

Так сказано про чужу жінку, від якої батько застерігає сина: її улесливі слова закінчуються гіркотою, «її ноги ведуть до смерті», її стежки прямують до могили. Маамар застосовує цей вірш до «nig» — найнижчого відгалуження розкритого світу, що сягає того, що проти-стоїть святості. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

משלי ה':5 Proverbs 5:5

רגליה ירדות מות שאל צעדיה יתמכו:

Her feet go down to death; Her steps take hold on the nether-world;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי ה', ה.

15

בסמוי מן העין . . הברכה מצויה

Талмуд навчає, що благословення спочиває лише на тому, що приховане від ока. Альтер Ребе застосовує це до прихованого світу, який черпає з Джерела благословення.

Taanit 8b:13-14 ד"ג-י"ג:13-14

וַאֲמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר הַסְּמוּי מִן הָעֵין, שְׁנֵאמַר: "יֵצֵו ה' אֱתָהּ אֶת הַבְּרָכָה בְּאַסְמִיָּה". תָּנָא דְּבִי רַבִּי לְשִׁמְעָאֵל: אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר שְׁאֵין הָעֵין שׁוֹלֶטֶת בוֹ, שְׁנֵאמַר: "יֵצֵו ה' אֱתָהּ אֶת הַבְּרָכָה בְּאַסְמִיָּה". תָּנּוּ רַבִּנּוּ: הִנֵּכְנָס לְמוֹד אֶת גִּרְנוֹ, אוֹמֵר: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתִּשְׁלַח בְּרָכָה בְּמַעֲשֶׂה יְדֵינוּ". הִתְחִיל לְמוֹד, אוֹמֵר: "בְּרוּךְ הַשּׁוֹלֵחַ בְּרָכָה בְּכָרִי הַזֶּה". מִדָּד וְאַחֵר כֶּה בִּירָךְ — הָרִי זֶה תְּפִילַת שְׁוֹא, לְפִי שְׁאֵין הַבְּרָכָה ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

בבא מציעא מ"ב א:ד'-ה'4:42a Bava Metzia

וַאֲמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר הַסְּמוּי מִן הָעֵין, שְׁנֵאמַר: "יֵצֵו ה' אֱתָהּ אֶת הַבְּרָכָה בְּאַסְמִיָּה". תָּנָא דְּבִי רַבִּי לְשִׁמְעָאֵל: אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר שְׁאֵין הָעֵין שׁוֹלֶטֶת בוֹ, שְׁנֵאמַר: "יֵצֵו ה' אֱתָהּ אֶת הַבְּרָכָה בְּאַסְמִיָּה". תָּנּוּ רַבִּנּוּ: הִוּוֹלַח לְמוֹד אֶת גִּרְנוֹ, אוֹמֵר: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתִּשְׁלַח בְּרָכָה בְּמַעֲשֶׂה יְדֵינוּ". הִתְחִיל לְמוֹד, אוֹמֵר: "בְּרוּךְ הַשּׁוֹלֵחַ בְּרָכָה בְּכָרִי הַזֶּה". מִדָּד וְאַחֵר כֶּה בִּירָךְ — הָרִי זֶה תְּפִילַת שְׁוֹא, לְפִי שְׁאֵין הַבְּרָכָה ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה תענית ח, ב. ב"מ מב, א.

16

ולזכרון בין עיניך

Моше каже народові, що Вихід з Єгипту буде «знаком на твоїй руці й пам'яткою між твоїми очима» — джерелом тфілін на руку й на голову. Маамар розуміє тфілін на голову, що накладають на місце розуму, як прихований рівень пам'яті, протилежний забуттю нижчого фараона. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

שמות י"ג:9 Exodus 13:9

וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּזְכֹּר תְּהִיָּה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ כִּי בְּיָד תִּזְקֶה הוֹצֵאָהּ ה' מִמִּצְרַיִם:

And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the L-RD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the L-RD brought thee out of Egypt.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שמות יג, ט.

17

מי יעלה לנו השמימה

Моше каже Ізраїлю, що заповідь Тори «не на небесах», щоб вони не казали: «Хто підніметься для нас на небо й принесе її нам?»; її вже було спущено до них. Маамар прочитає літери запитання: перші літери склада-

יֹאמֵר מִי יֵעָלֶה לָנוּ הַשְּׁמַיִם וְיִקְחֶנָּה לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֶת־הַקּוֹל
 текст: Steinsaltz Tanakh)

Deuteronomy 30:12 בְּרִיב"ל:

לֹא בַשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יֵעָלֶה לָנוּ הַשְּׁמַיִם וְיִקְחֶנָּה לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֶת־הַקּוֹל
 וְיַעֲשֶׂנָּה:

It is not in heaven, that thou shouldest say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 מִי יֵעָלֶה לָנוּ הַשְּׁמַיִם רִ"ת מִלֵּה וּסִ"ת הוּי

У цьому уривку крайню плоть пояснено як кліпат нога, що відділяє святість від нечистих кліпот; сказано, що її усунення дає змогу завіту розкритися внизу, як і вгорі. Це поглиблює тлумачення мілі в цьому абзаці як усунення того, що приховує Б-жественність.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ת"ו בהקדמה בתחלתה. ת"י כב. ת"י ע (קלא, א). ראה לעיל יג, ב.

19 מִי יֵעָלֶה לָנוּ הַשְּׁמַיִם רִ"ת מִלֵּה וּסִ"ת הוּי

У Тікуней Зогар зазначено, що початкові літери цього вірша складають слово міла (обрізання), а кінцеві — Ім'я Б-га (Гавая). Звідси Alter Rebbe робить висновок, що обрізання передуює розкриттю Б-жественності.

Tikkunei Zohar 131a:1 א"א קל"א

... כָּל מְלָאכִי כְּכֶלֶה וּמִקְטָרֵגִין דְּלֹא יִקְרְבוּ לְגִבְיָהּ בְּגִין דְּשִׂמְא דִּיהוּ"ה
 שְׂרָא עֲלֵיהּ דְּתַשְׁכַּח לָקָה בְּאֵלֵין תִּיבִין מִי יֵעָלֶה לָנוּ הַשְּׁמַיִם ה, רֹאשִׁי
 תִּיבֹת מִי"ל"ה, וְסוֹפֵי תִיבֹת יְהוּ"ה, בְּשִׂמְיָה סָלִיק לְעֵילָא נְשִׁמְתִּיה,
 וּבְהִהוּא זְמַנָּא יִתְקַיֵּים בְּקָה (שם כח ז) וְרֹא וְכָל עַמִּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוּ"ה
 נִקְרָא עֲלֵיהּ וְרֹא וּמִן, וּבְמָא דְאִהוּ מְקַבֵּל עֲלֵיהּ כָּל פְּקוּדֵין דְּעֵשָׂה,
 בְּדַחֲלֵיו וּרְחִימוּ, הֵכִי אֲמַלִּיכִין לָקָה לְעֵילָא חֲיִילֵין וּמִשְׁרִינֵין, עַל אֵלֵין
 עֲלִמִין דְּתִקְוִין לָקָה קוּדְשָׁא בְּרִיד הוּא ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

20 אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי

Через Малахі Б-г каже: «Бо Я, Гавая, не змінився, а ви, діти Яакова, не перестали бути»: Б-г вічний, і Його зв'язок з Ізраїлем триває. Маамар робить слова «Я, Гавая, не змінився» змістом глибокого споглядання незмінної сутності Б-га. (контекст: Танах Штейнзальца)

Malachi 3:6 מלאכי ג':

כִּי אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כָלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 עֲוֹנוֹתֵיכֶם מִבְּדִילִים

Пророк каже тим, чиї пости залишилися без відповіді, що рука Б-га не закоротка, аби врятувати: «ваши провини відділили вас від вашого Б-га». Маамар називає

יִהְיֶה מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרָעָה חֹלֶם וְהָנָה עוֹמֵד עַל הָאֵוָר

це перешкодою згори, відповідником крайньої плоти, яку усуває міла. (контекст: Танах Штейнзальца)

Isaiah 59:2 ישיהו נ"ט:

כִּי אִם־עֲוֹנוֹתֵיכֶם הָיוּ מְבָדִילִים בֵּינְכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם וְחַטָּאוֹתֵיכֶם הִסְתִּירוּ
 פְּנֵים מִפְּנֵי מִשְׁמוֹעַ:

But your iniquities have separated Between you and your G-d, And your sins have hid His face from you, That He will not hear.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 וּמִלְתֶּם אֶת עֶרְלַת לִבְכֶּם

Моше каже Ізраїлю: «Обріжте крайню плоть вашого серця і більше не будьте твердошиїними»: усуньте те, що перешкоджає серцю. Це внутрішній відповідник фізичного обрізання. (контекст: Танах Штейнзальца)

Deuteronomy 10:16 בְּרִיב"ל:

וּמִלְתֶּם אֶת עֶרְלַת לִבְכֶּם וְעָרְפְּכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד:

Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

דברים י', טו.

23 פְּנֵי אֲרִיָּה פְּנֵי שׁוֹר

Єхезкіель описує чотири обличчя кожної живої істоти Колісниці: людське й лев'яче праворуч, бичаче ліворуч і орлине. Маамар ототожнює лева й вола з природною любов'ю і трепетом. (контекст: Танах Штейнзальца)

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':

וְדִמוֹת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל־הַיְמִין לְאַרְבַּעֹתָם וּפְנֵי־שׁוֹר
 מִהַשְּׂמֹאל לְאַרְבַּעֹתָם וּפְנֵי־נֶשֶׁךְ לְאַרְבַּעֹתָם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 עֲשֵׂה לָנוּ חֶסֶד וְחַנּוּן כִּי אִם־עֲוֹנוֹתֵיכֶם הָיוּ מְבָדִילִים בֵּינְכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם וְחַטָּאוֹתֵיכֶם הִסְתִּירוּ פְּנֵים מִפְּנֵי מִשְׁמוֹעַ:

Ezekiel 1:4 יחזקאל א':

וְאֶרָא וְהָנָה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן־הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת וְנִגְהָלוּ
 סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין הַחֶשְׁמֶל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

And I looked, and, behold, a stormy wind came out of the north, a great cloud, with a fire flashing up, so that a brightness was round about it; and out of the midst thereof as the colour of electrum, out of the midst of the fire.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25

חשמל כרי חש מל

Там Альтер Ребе пояснює хашмалъ як одяг із зовнішнього виміру Біни, що огортає емоційні атрибути Зеїр Анпіна та Нукви, щоб зовнішні сили не могли черпати з них; він тлумачить його як хаш — «мовчаня» — у своєму корені в Біні, і маль — «мовлення», коли він одягає атрибути, подібно до того, як притча одягає свій зміст.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לעיל יב, ד.

26

ומתוכה דמות ד' חיות

Зсередини з'явилася подоба чотирьох живих істот. Вони розкриваються лише після хашмалю.

יחזקאל 1:5 א'

ומתוכה דמות ארבע חיות וזה מראהן דמות אדם להנה:

And out of the midst thereof came the likeness of four living creatures. And this was their appearance: they had the likeness of a man.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27

ונפשי כעפר לכל תהי

Особиста молитва Мара, сина Равіні, яку нині промовляють наприкінці молитви Аміда: «Нехай моя душа мовчить перед тими, хто проклинає мене, і нехай моя душа буде для всіх як порох». Це настанова щодо покори, яка розкриває душу.

Берכות 17а:4 ד' א'

מר בריה דרבינא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי: "אלקי, נצור לשוני מרע ושמפלותי מדבר מרמה, ולמקללי נפשי תדום, ונפשי כעפר לכל תהיה. פתח לבי בתורתך, ובמצותיך תרדוף נפשי. ותצילני מפגע רע, מיצר הרע, ומאשה רעה, ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם. וכל החושבים עלי רעה מהרה הפך עצתם וקלקל מחשבותם. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי."

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer: O my G-d ! (Guard my tongue from evil and my lips from speaking guile ; and to such as curse me let my soul be dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy commandments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil impulse, and from an evil woman and all evil which breaks forth to come upon the world. ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

סיום תפילת שמו"ע. ברכות יז, א.

28

פרעה אותיות העפ"ר

У примітці вказано на статтю про Фараона в цьому кабалістичному словнику, де пояснюється гра літер у словах **פרעה** та **העפר**.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ערכי הכינויים לבסה"ד ערך פרעה. וראה תו"ח כאן ריט, ב: "והוא שע"י עוצם השפלות כעפר לכל נגלה אוצר של יראת שמים הפנימי שמפני זה נק' כנ"י בשם אשה יראת ה'".

29

אשה יראת ה'

Наприкінці поеми про добродієсну жінку сказано: «Ласка оманлива, а краса марнотна; жінка, яка боїться Гавая, буде прославлена». Маамар застосовує слова «жінка, яка боїться Гавая» до громади Ізраїлю, скарбом якої є трепет перед Небом. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

משלי ל"א:30 Proverbs

שקר החן והכל היפי אשה יראת ה' היא תתהלל:

Grace is deceitful, and beauty is vain; But a woman that feareth the L-RD, she shall be praised.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי לא, ל.

30

אוצר של יראת שמים

Талмуд говорить, що у Своїй скарбниці Святий, благословенний Він (Кудша бріх ху), має лише скарб трепету перед Небом. Тут цей скарб прихований у душі й розкривається через смирення.

ברכות ל"ג ב:24 Berakhot

אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא? והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי: אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גגויו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר "יראת ה' היא אוצרו".

Is, then, the fear of Heaven a small thing? Lo, R. Hannina has said in the name of R. Simeon b. Johai : The Holy One, blessed be He, has in His treasury nothing but the store of heavenly fear; as it is said, "And the fear of the L-rd which is His treasure" (Is. xxxiii. 6) !

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ברכות לג, ב.

31

ועי ילקוט

У примітці вказано на бесіду Ребе, пов'язану з розповіддю про винагороду Невухаднецара.

ПРИМІТКА КЕНОТ

שמועני, מלכים רמז רמד. וראה לקו"ש חט"ו ע' 279.

32

ואין לך אדם מישאאל שלא כיבד המקום בכך

У примітці вказано на «Послання про примусове навернення» Маймоніда як на паралель до твердження, що кожен єврей принаймні настільки вшанував Б-га.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה אגרת השמד להרמב"ם פ"ג.

33

«Одне страждання в серці людини краще за багато ударів батогами». Ці слова підтверджують думку, що страждання приходять, аби упокорити людину зсередини.

ברכות ז' א:22 Berakhot

ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: טובה מידות אחת בלבד של אדם יותר מכמה מלקיות. שנאמר: "ורדפה את מאהביה וגו' ואמרה אלקה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה". וריש לקיש אמר, יותר ממאה מלקיות, שנאמר: "תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה".

Further said R. Johanan in the name of R. Jose : One chastisement in the heart of a man is better than many lashes ; as it is said, "And she shall run after her lovers, but she shall not overtake them, and she shall seek them, but shall not find them ; then shall she say [in her heart], I will go and return to my first husband ; for then was it better with me than now " (Hos. ii. 9). R. Simeon b. Lakish said : It ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

34 **הנה בתורה יש בחי' טנת"א**

У примітці сказано, що Ор га-Тора цитує уривок звідси й докладно пояснює чотири складові: таамім, некудот, тагін та отійот.

ПРИМІТКА КЕНОТ

קטע מכאן מובא באוה"ת שמות כרך ז ע' ב'תקעב ושם נחבאר בארוכה בענין טנת"א. וראה גם ברכה ע' איתתנ. ראה בהמשך זאת הנוכח המזכר תר"מ סעי' כא. [סה"מ תר"מ ע' עט]. באוה"ת שם מצייני: "ועייני באגה"ק סי' לו ד"ה דוד ומירות קרית להו, ובלקו"ת בד"ה ואחי אצלו אמן פ"ג [פ' במדבר] ובהביאור פ"ד".

35 **ובחי' טעמים שבתורה שבע"פ**

У примітці вказано на Ор га-Тора як на джерело ідеї, що таамім Тори відповідають Усній Торі.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה באוה"ת שמות שם ע' ב'תקעב. פי' וזאת הברכה ע' איתתנח.

36 Псалмоспівець, перебуваючи далеко від Храму й тужачи за Б-гом, каже: «Вдень Гавая посилає Свою милість, а вночі Його пісня зі мною — молитва до Б-га мого життя»; очевидно, «Його пісня» — це пісня молитви, яку він співає Б-гові. Маамар тлумачить це як власну пісню Б-га й ототожнює її з таамім — мелодією Тори. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

Psalms 42:9:ט"ב:תהילים

יוֹמָם יִצְוֶה ה' חֲסִדוֹ וּבְלַיְלָה שִׁירָה עִמִּי תִפְלֶה לְאֵל תִּי:

By day the L-RD will command His lovingkindness, and in the night His song shall be with me, even a prayer unto the G-d of my life.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 Псалмоспівець каже: «Твої постанови були мені піснями в домі мого тимчасового перебування»: навіть будучи чужинцем далеко від дому, він знаходив радість у законах. Талмуд дорікає Давиду за те, що він назвав Тору «піснями», а маамар запитує, як закони можуть бути піснями. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

Psalms 119:54:ט"ד:תהילים

זְמֵרוֹת הַיּוֹלֵי חֻקֶּיךָ בְּבֵית מְגוּרֵי:

Thy statutes have been my songs in the house of my pilgrimage.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 **למה נענש דוד על שקרא לד"ת ומירות**

Там Альтер Ребе пояснює, що Давида було покарано, бо якість, яку він вихваляв, — те, що всі світи зникають перед однією подробицею Тори, — належить лише до

יהיה מקץ שנתיים ימים ופרעה חלם והנה עומד על היאור

«заднього боку» глибини думки Б-га; внутрішня Тора цілковито єдина з Нескінченим світлом, перед яким світи — ніщо, тож її взагалі не можна вихваляти за те, що вона дає їм життя.

סוטה ל"ד Sotah 34a

ПРИМІТКА КЕНОТ

סוטה לד, א. וראה קו"א לתניא ד"ה דוד ומירות כ"ו. ובליקוט פי' ומ"מ לשם.

39 **למה נענש דוד על שקרא לד"ת ומירות**

Рава навчав, що Давида було покарано, коли Ковчег перевозили на возі, за те, що він назвав слова Тори «піснями»: Б-г сказав: «Слова Тори, про які написано: "Чи звернеш на нього очі — і його вже немає?", ти називаєш піснями?» Маамар пояснить, чого бракувало в цій похвалі.

סוטה ל"ה א"א-כ"ב Sotah 35a:21-22

דָּרַשׁ רַבָּא: מַפְנֵי מָה נֶעֱנַשׁ דָּוִד — מַפְנֵי שֶׁקָּרָא לְדַבְּרֵי תוֹרָה "מִיִּמְרוֹת", שֶׁנֶּאֱמַר: "מִיִּמְרוֹת הָיוּ לִי חֻקֶּיךָ בְּבֵית מְגוּרֵי". אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: דַּבְּרֵי תוֹרָה שֶׁקְּתוּב בָּהֶן "הַתְּעִיר עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינְנוּ", אֲתָה קוֹרָא אוֹתָן מִיִּמְרוֹת!?! הֲרִינִי מְכַשִּׁילָךְ בְּדָבָר שֶׁאֶפִּילוֹ תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּן יוֹדְעִין אוֹתוֹ, דְּכַתִּיב: "וְלִבִּנִּי קָהָת לֹא נָתַן כִּי עֲבַדְתָּ הַקְדֵּשׁ וְגו'", וְאִיהוּ אֲתֵיִיָּה בְּעֻגְלָתָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

40 **גיטין ז**

У примітці вказано на виноску в цьому маамарі, де обговорюється порада Талмуда в Гітін вирушати до дому навчання раніше й пізніше.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ע"א, וראה ד"ה הוי' לי בעוזרי תשי"ז (סה"מ מלוקט-ב ע' נו) הערה 19.

41 Мар Уква, стурбований людьми, які протистояли йому, запитав рабі Елазара, чи слід видати їх владі; рабі Елазар відповів: «Мовчи перед Ім'ям Б-га (Гавая): вставай рано й засиджуйся допізна, навчаючись над ними в домі навчання, і вони загинуть самі собою». Маамар тлумачить слово «над ними» (алеїгем) як «вище за них».

Gittin 7a:7:א"ז:גיטין

שֶׁלַח לָקַח: קָא מַצְעָרִי לִי טוֹבָא, וְלָא מַצְיָנָא דְאִיקוּם בָּהּ. שֶׁלַח לָקַח: "דוּם לֵה וְהַתְחוּלָל לֹו" - דוּם לֵה, וְהוּא יִפִּילֵם לֶה חֲלָלִים חֲלָלִים: הַשֶּׁכֶם וְהָעֶרֶב עֲלֵיהֶן לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. וְהוּא כְּלִין מְאִילֵיהֶן. הַדָּבָר יֵצֵא מִפִּי רַבִּי אֶלְעָזָר, וְנִתְנוּהוּ לְגַנִּיבָא בְּקוּלָר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

42 Давид, після того як Б-г підняв його з ями, прославляє Його: «Ти багато чого зробив, Гавая, мій Б-г; Твої чудеса й Твої задуми — для нас; ніщо не зрівняється з Тобою; якби я розповідав і говорив про них, їх було б надто багато, щоб перелічити»: Його дивовижні діяння й задуми на наше добро неможливо перелічити. Маамар тлумачить слово «раббот» як «великі» — вищі світи, «Твої чудеса» — як Вище Диво, а «Твої задуми» —

як наднебесну мудрість (Хохма), яка доходить до нас через Тору. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

תהלים מ:6 פס'ל

רבות עשית אתה ה' אלקי נפלאותיך ומחשבתך אלינו אין ערך אליך
אגידה ואדברך עצמו מספר:

Many things hast Thou done, O L-RD my G-d, even Thy wonderful works, and Thy thoughts toward us; there is none to be compared unto Thee! If I would declare and speak of them, they are more than can be told.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

- 43 У примітці Kehot Zohar, Vayigash 1:1-12:135 вказано як джерело цих слів.

Zohar, Vayigash 1:1-12:135 ספר זוהר, ויגש א' א' י"ב קל"ה

- 44 В обряді сота — жінки, яку підозрює чоловік, — коен ставить її перед Іменем Б-га (Гавая) й відкриває її волосся (у-фара). Маамар використовує лише корінь пера — «розкриття», спільний з ім'ям Фараона. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

במדבר ה:18 פס'ל

והעמיד הכהן את האשה לפני ה' ופרע את ראש האשה ונתן עלי כפיה
את מנת הזכרון מנת קנאת הוא וכיד הכהן יהיו מי המרים
המארים:

And the priest shall set the woman before the L-RD, and let the hair of the woman's head go loose, and put the meal-offering of memorial in her hands, which is the meal-offering of jealousy; and the priest shall have in his hand the water of bitterness that causeth the curse.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

- 45 «Коли приходить пиха, приходить ганьба, а зі скромними — мудрість»: скромні, які більше слухають, ніж говорять, здобувають мудрість. Маамар розуміє скромних (цнуїм, також «приховані») як прихований світ — місце мудрості й пам'яті. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

משלי י"א:2 פס'ל

בא־זדון ויבא קלון וְאֶת־צְנוּעִים חֲכָמָה:

When pride cometh, then cometh shame; But with the lowly is wisdom.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

- 46 Навуходоносор, писар царя Вавилону, побачив, що у привітанні в листі до царя Хізікіягу царя поставлено перед словами «великий Б-г». Він наказав переписати лист, поставивши спочатку Б-га, а потім пробіг чотири кроки слідом за посланцем, щоб повернути лист; Талмуд розповідає про винагороду, якою Б-г відплатив йому за ці кроки. Маамар, який також посилається на Yalkut, говорить про три кроки й робить висновок, що

יהיה מקץ שנתיים ימים ופרעה חלם והנה עומד על היאור

кожен єврей заслуговує на всі блага цього світу, а отже, страждання не є покаранням.

סנהדרין צ"ו 96א Sanhedrin

АБЗАЦ 3

47

פי רבות . . דהיינו עולמות עליונים

Yahel Or, коментар Цемах Цедека до Teilim, наводить Zohar у Baïexi, де слово «багато» (раббот) прочитується як «велике й піднесене над усім», як у словах «крик Со-дома великий». Це підтверджує прочитання слова «багато» тут як позначення великих вищих світів.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ביהל אור ע"פ זה עי קנג מצייני ע"ז: "ע"ז ח"א ויחי רמ"ז ע"פ רבות בנות מאי רבות גדולות עילאין ורברבין על כולא כ"י ע"ש כמו ועקת סדום ועמורה כי רבה כמו גדלה". ראה גם בלקו"ת צו יב, ד. אחרי כן, א מצייני לכאן. מכאן מובא בדי"ה כי תשא תרל"ח סעי' ז. סה"מ תרל"ח ע' סו. ושם מצייני לעיני בלקו"ת שה"ש בדי"ה ששים המה מ, ב. דשם נתבאר שענין הכריאה אינו עו"ע ח"ו.

48

שו"ה דהיינו — הגדולות ונוראות

У цьому рукописі прочитується «велике й грізне», причому означений артикль стоїть перед обома словами; зміст той самий.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בבוכ 1824: הגדולות והנורא.

49

שו"ה עשיה — רבות ושונות כמו שאמר

У цьому рукописі сказано: «численними й різноманітними, аж поки вони не набули буття на рівні фізичної Асія, як написано: "Все, чого забажав Б-г, Він здійснив", — ці слова цар Давид сказав у відповідь єретикам: "Чому мають казати народи..."» Так вірші тісніше пов'язуються з відповіддю тим, хто заперечує присутність Б-га у світі.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בבוכ 1824: רבות ושונות עד שנתהוו בבחי' עשי' גשמי כמ"ש כל אשר חפץ ה' עשה שאמר דה"ע לתשובות המיני' למה יאמרו הגוים ...

50

«Багато чого вчинив Ти, Гавая, Б-же мій; чудеса Твої й думки Твої — про нас». У цьому абзаці перші слова цього вислову пояснюються як сходження великих світів до фізичного буття.

תהלים מ:6 פס'ל Psalms

רבות עשית אתה ה' אלקי נפלאותיך ומחשבתך אלינו אין ערך אליך
אגידה ואדברך עצמו מספר:

Many things hast Thou done, O L-RD my G-d, even Thy wonderful works, and Thy thoughts toward us; there is none to be compared unto Thee! If I would declare and speak of them, they are more than can be told.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51

למה יאמרו איה

Мареї мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

בפסוק נוסף: "הגוים", ואולי נשמט מצד יראת הצענוור.

52

למה יאמרו איה אלקיהם

«Чому народи мають казати: "Де ж тепер їхній Б-г?"» — Того, Кого не можна побачити; псалмоспівець відповідає: «Наш Б-г — на небесах; усе, чого Він забажав, Він учинив». Текст наводить цей вірш як Tегilim 135 (де трапляються слова «усе, чого забажав Гавая, Він учинив») і опускає слова «народи». (контекст: Steinsaltz Tanakh)

תהילים קט"ו:ב' Psalms 115:2

לִמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אֵי־הָנָא אֱלֹקֵיהֶם:

Wherefore should the nations say: 'Where is now their G-d?'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

53

רם על כו

«Гавая піднесений над усіма народами; Його слава — над небесами». Тут Б-г постає начебто віддаленим від світу. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

תהילים קי"ג:ד' Psalms 113:4

רָם עֲלֵי־כָל־גּוֹיִם ה' עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:

The L-RD is high above all nations, His glory is above the heavens.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קיג, ד.

54

כל אשר חפץ ה' עשה

«Усе, чого забажав Гавая, Він учинив на небесах і на землі, у морях і в усіх безоднях»: Він владарює над кожною частиною творіння. Маамар тлумачить це як бажання Б-га, що сягає аж до фізичного буття. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

תהילים קל"ה:ו' Psalms 135:6

כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ ה' עָשָׂה בַשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ בְּיָמִים וְכָל־תְּהוֹמוֹת:

Whatsoever the L-RD pleased, that hath He done, In heaven and in earth, in the seas and in all deeps;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קלה, ו.

55

אורייתא מחכמה נפקת

Зоар навчає, що Тора походить від мудрості (Хохми). Алтер Ребе додає, що її сутність — воля Б-га, єдина з Ним.

זח"ב קכ"א, Zohar II, 121a

ПРИМІТКА КЕНОТ

זח"ב קכ"א, א. וראה שם פה, א.

56

אורייתא מחכמה נפקת

I тут Зоар говорить про те, що Тора виходить із вищої Хохми.

ספר הוהר, יתרו כ"א:שע"ח-כ"ב:שפ"ט Zohar, Yitro 21:378-22:389

According to R. Judah, "father" represents Wisdom (Hokhmah) and "mother" Understanding (Binah). Said R.

יהיה מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עומד על היאור

Judah: 'Both interpretations mean one and the same thing, for we have been taught that the Torah emanated from the Supernal Wisdom.' R. Jose said that the Torah emanated from Understanding, for it says: "to perceive the words of understanding" and "forsake not the Torah of thy mother".

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

אבזאц 4

57

מה שהוא מופלא . . שאין בו השגה כלל פלא עליון

У примітці сказано, що поняття Пеле, Вищого Дива, пояснюється там.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ענין פלא נתבאר בביאורו" להצ"צ כרך א' ע' תקכו. וראה בספר הליקוטם ממאמרי הצ"צ ערך פלא.

58

Продовження вірша, який пояснює маамар. Тут описано незліченні рівні сходження згори вниз, жоден з яких не зрівнюється з Б-гом.

תהילים מ':ו' Psalms 40:6

רַבּוֹת עָשִׂיתָ אֱתָהּ ה' אֱלֹקֵי וּפְלֹאֲתֶיהָ וּמַחְשְׁבֹתֶיהָ אֵלֵינוּ אֵין עֶרְךָ אֵלֶיהָ אֲנִידָה וְאֲדַבֵּרָה עֲצָמוּ מִסֵּפֶר:

Many things hast Thou done, O L-RD my G-d, even Thy wonderful works, and Thy thoughts toward us; there is none to be compared unto Thee! If I would declare and speak of them, they are more than can be told.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59

שו"ה מאד — בחי' מטה מאד

У цьому рукописі читається «дуже-дуже низький рівень», що ще виразніше підкреслює, наскільки далеко сягає це сходження.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בבוכ' 1824: "בחי' מטה מטה מאד".

60

Біллад Шуахит, відповідаючи Йову, каже про Б-га: «Чи є число Його військам? На кого не сходить Його світло?» Його війська не мають меж. Маамар цитує ці слова, говорячи про незліченні види світів і створінь. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

איוב כ"ה:ג' Job 25:3

הֲיֵשׁ מִסְפָּר לְגִדּוּדָיו וְעַל־מִי לֹא־יָקוּם אוֹרָהוּ:

Is there any number of His armies? And upon whom doth not His light arise?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61

У нічному видінні Даниеля Старий днями сідає на суд, і перед Ним тече вогняна ріка: «тисяча тисяч служать Йому, і міріади міріад стоять перед Ним». Маамар каже, що ця величезна кількість — це число лише одного війська й однієї палати. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

דניאל ז':י" Daniel 7:10

נָהָר דִּי־נִוּר נָגַד וְנִפְקַח מִן־קְדְמוֹהִי אֶלְפִין וְשִׁמְשֹׁנָה וְרַבּוֹ רַבְּבִין קְדְמוֹהִי וְקוֹמוֹ דִּינָא יִתְבּ וְסִפְרִין פְּתִיחוֹ:

A fiery stream issued And came forth from before him;
thousand thousands ministered unto him, And ten thousand
times ten thousand stood before him; The judgment was set,
And the books were opened.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62

דכולא קמיה כלא ממש חשיב

Зогар навчає, що все перед Ним вважається нічим. Альтер Ребе використовує це, щоб показати: найвищі й найнижчі рівні однакові перед Б-гом.

Zohar, Introduction 20:188-22:199-ח"קפ"ח, הקדמה כ"ב:קצ"ט
כ"ב:קצ"ט

R. Simeon then opened his discourse on the precepts of the Torah. He said: 'The precepts of the Torah which the Holy One has given to Israel are all laid down in the first chapter of Genesis in summary. In the Beginning G-d created. The remainder of this chapter is more in the style of the Ra'yah Mehemnah than of the Zohar. This contains the first precept of all, to wit, the fear of the L-rd, as it is written: "The fear of the L-rd is the beginning of wisdom" (Ps. ...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

АБЗАЦ 5

63

Батько закликає сина здобути мудрість: «Цінууй її (сальселега) — і вона піднесе тебе; вона вшанує тебе, коли ти обіймеш її». У звичайному значенні це слово означає цінувати або плекати; маамар тлумачить його як завивати (месальсель) волосся — пасмо за пасмом, подібно до окремих подробиць законів Тори. (контекст: Танах Стейнзальца)

Proverbs 4:8-ח"ד:משלי

סלסלה ותרוםמך תכבדך כי תחבקנה:

Extol her, and she will exalt thee; She will bring thee to honour, when thou dost embrace her.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64

У псалмі на день Шабату псалмоспівець дивується: «Які величні Твої діяння, Гавая, дуже глибокі Твої думки»: те, що ми бачимо, свідчить про Його велич, а Його думки глибші за межі нашого розуміння. Маамар тлумачить ці два вислови як Тору — життєву силу світів — і Тору як власну думку Б-га, ще вищу. (контекст: Танах Стейнзальца)

Psalms 92:6-ח"ב:תהלים

מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבתך:

How great are Thy works, O L-RD! Thy thoughts are very deep.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

יהיה מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עומד על היאור

65

במקום שאתה מוצא גדולתו

Раби Йоханан навчає, що всюди, де Писання згадує велич Б-га, воно згадує і Його смирення. Альтер Ребе тлумачить «велич» Б-га у світах як Його смирення.

Megillah 31a:12-13-ח"ב:מגילה ל"א

אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא, אתה מוצא ענוותנותו. דבר זה כתוב בתורה, ושנוי בנביאים, ומשולש בכתובים. כתוב בתורה: "כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים", וכתוב בתורה: "עושה משפט יתום ואלמנה". שנוי בנביאים: "כה אמר ה' ונשא שוכן עד וקדוש וגו'", וכתוב בתורה: "ואת דכא ושפל רוח", משולש בכתובים, וכתוב: "סולו לרוכב בערבות בקה שמו", וכתוב בתורה: "אבי יתומים" ...

Yohanan said: Wherever you find [mentioned in the Bible] the power of the Holy One, blessed be He, you also find his humility. This fact is stated in the Torah, repeated in the Prophets, and stated a third time in the [Sacred] Writings. It is written in the Torah, "For the L-rd your G-d, He is the G-d of gods and L-rd of lords," and it says immediately afterwards, "He executes justice for the orphan and widow" (Deuteronomy 10:17). It is repeated in the Prophets: "For thus said He who ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

ПРИМІТКА КЕНОТ

מגילה לא, א. וראה הערת כ"ק אדמו"ר ז"ע בספר המאמרים ת"ש ע' 40. תש"ד ע' 210. לעיל טז, א במ"מ.

66

גדול הוי' ומהולל מאד

«Великий Гавая і вельми прославлений, і велич Його незбагненна». Це показує, що велич у звичайному розумінні не може описати Його. (контекст: Танах Стейнзальца)

Psalms 145:3-ח"ה:תהלים

גדול ה' ומהלל מאד ולגדלתו אין חקר:

Great is the L-RD, and highly to be praised; And His greatness is unsearchable.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קמה, ג.

67

כל אשר חפץ הוי"ה עשה בשמים ובארץ

«Усе, чого забажав Гавая, Він учинив на небесах і на землі». Небеса — вищі світи — є бажаннями Б-га, та все ж не зрівняються з одним-єдиним законом. (контекст: Танах Стейнзальца)

Psalms 135:6-ח"ה:תהלים

כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ כי כל-תהמות:

Whatsoever the L-RD pleased, that hath He done, In heaven and in earth, in the seas and in all deeps;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

68

Мудрість говорить про себе: «Адже мудрість краща за перлини, і всі бажані речі не зрівняються з нею». Маа-

мар застосує це навіть до вищих світів, які є «бажан-
нями» Б-га. (контекст: Танах Стейнзальца)

משלי ח':11 Proverbs 8:11

כִּי־טוֹבָה חֲכָמָה מִפְּנִינִים וְכָל־חֲפָצִים לֹא יִשׁוּרֶכָּה:

For wisdom is better than rubies, And all things desirable
are not to be compared unto her.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69

בתורת ה' הפצו

Перший псалом: щасливий той, хто не йде за нечести-
вими, «але в Торі Гаваї його бажання, і над Торою Його
він розмірковує вдень і вночі». Маамар використовує
ці слова про вдумливу людину, яка починає прагнути
Тори понад усе. (контекст: Танах Стейнзальца)

תהילים א':2 Psalms 1:2

כִּי אִם־בְּתוֹרַת ה' חֲפָצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה:

But his delight is in the law of the L-RD; and in His law doth
he meditate day and night.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 6

70

והיו כלא היו

З пророцтва Овадії проти Едома: як ви пили на Моїй
святій горі, так усі народи питимуть, «і стануть таки-
ми, наче їх ніколи не було». Тут описано повне само-
усунення тих, хто протистоїть святості.

עובדיה א':16 Obadiah 1:16

כִּי כַאֲשֶׁר שְׁתִּיתֶם עַל־הַר קְדֹשִׁי יִשְׁתּוּ כָל־הַגּוֹיִם תְּמִיד וְשִׁתּוּ וְלָעוּ וְהָיוּ
כְּלוֹא הָיוּ:

For as ye have drunk upon My holy mountain, So shall all
the nations drink continually, Yea, they shall drink, and
swallow down, And shall be as though they had not been.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71

וכמ"ש באדרא . . ותכלית הבירור הוא בעוה"ז כו'

У цьому рукописі відсутній увесь цей уривок — від
Ідри до виправлення іскор у цьому світі.

ПРИМІТКА КЕНОТ

קטע זה ליתא בבוך 1824.

72

אלא על ששיבכם

Там Альтер Ребе пояснює, що властивість Тори, завдя-
ки якій усі світи є ніщо перед однією її деталлю, нале-
жить лише «зворотному боку» глибини думки Б-га;
внутрішня Тора єдина з Нескінченним світлом, тож не
слід вихвалити її за те, що вона дає життєву силу сві-
там. Саме тому Давидові дорікнули.

במדבר י"ח:3 Numbers 18:3

וְשָׁמְרוּ מִשְׁמֶרֶתָּהּ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אֲךָ אֲלִי־כִלֵּי הַקֹּדֶשׁ וְאֵלִי־הַמִּזְבֵּחַ לֹא
יָקִרְבוּ וְלֹא־יָמָתוּ גִם־הֵם גִּם־אַתֶּם:

And they shall keep thy charge, and the charge of all the
Tent; only they shall not come nigh unto the holy furniture
and unto the altar, that they die not, neither they, nor ye.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

יהיה מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עומד על היאור

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה קו"א ד"ה דוד זמירות (קס, א) ובלקוט פי שם. סה"מ תרכ"ז (הוצאת
תש"ס) ע' רצד שמציין לכאן. בלקו"ת אמור לו, ב. במדבר יח, ג מצוין לכאן
בענין שירה. ראה באוה"ת פי וישב כרך ה תתקנ, ב. אוה"ת נ"ך כרך ב ע'
תתקמא.

73

ואהיה אצלו אמן ואהיה שעשועים יום יום

Мудрість розповідає про творіння: «Я була при Ньому
амон, і була насолодою день, день, граючись перед
Ним повсякчас»; очевидно, амон — це вихованець,
якого виховав Б-г (або майстер-ремісник), а Тора була
Його насолодою. Маамар тлумачить амон як «дивови-
жний», а подвоєне «день, день» — як чудеса Б-га та
Його думки. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

משלי ח':30 Proverbs 8:30

וְאָהֵיָה אֶצְלוֹ אָמוֹן וְאָהֵיָה שְׁעִשְׁוּעִים יוֹם יוֹם מִשְׁחָקָת לִפְנֵי כָל־עַת:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight,
Playing always before Him,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74

ופי במדרש (ב"ר פ"א) . . פלא העליון

Мідраш наводить кілька значень слова амон, як-от
«наставник», «покритий» і «прихований». У примітках
Kehot зазначено, що наведене тут прочитання «диво-
вижний» не зустрічається у друкованих виданнях цьо-
го Мідраша.

בראשית רבה א':1 Bereshit Rabbah 1:1

רבי הושעיה רבה פתח, (משלי ח, ל): "וְאָהֵיָה אֶצְלוֹ אָמוֹן וְאָהֵיָה
שְׁעִשְׁוּעִים יוֹם יוֹם וְגו'". "אָמוֹן", פְּדָגוֹג. "אָמוֹן", מְכוּסָּה. "אָמוֹן",
מוֹצָנֶעַ. וְאֵית דָּאָמֶר: "אָמוֹן", רַבְתָּא. "אָמוֹן", פְּדָגוֹג - הֵיךְ מַה דָּאָתָּ
אָמֶר (במדבר יא, יב): "כַּאֲשֶׁר יֵשָׁא הָאָמֶן אֶת הַיֵּנֶק". "אָמוֹן" מְכוּסָּה -
הֵיךְ מַה דָּאָתָּ אָמֶר (איכה ד, ה): "הָאֲמָנִים עָלֵי תוֹלַע חֲבָקוּ אֲשַׁפְּתוּת".
"אָמוֹן", מוֹצָנֶעַ - הֵיךְ מַה דָּאָתָּ אָמֶר (אסתר ב, ו): "וַיְהִי אִמֶּן אֶת
הַדֶּסֶה". אָמוֹן, רַבְתָּא - כַּמָּה דְּתִימָא: (נחום ג, ח): "הֲתִיטֵבִי מִנָּא אָמוֹן",
וּמִתְרַגְּמִינ: "הָאֵת טַבָּא מֵאֵלְכַסְנִדְרִיא רַבְתָּא ...

Rabbi Hoshaya the Great began: "I was with Him as an
amon, a delight day after day..." (Proverbs 8:30) - amon
means a child's caretaker, amon means covered, amon
means hidden, and some say amon means greatness. Amon
means a child's caretaker, as it says: "As a caretaker [omen]
carries a nursing child" (Numbers 11:12). Amon means cov-
ered, as it says: "Those covered [ha'emunim] in scarlet..."
(Lamentations 4:5). Amon means hidden, as it says: "He was
omen Hadassa" (Esther 2:7). Amon means great, as it says:
"Are you better than ...

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah,
2022 (CC-BY)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה הג"ה באוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתקמא. ושם הלשון "ופי" במד"ר פי
בראשית פ"א אין מופלא נקרא מוחא סתימאא כי הוא הי אמן לכל האצ"י
שחוא מבחי פלא העליון, ע"ש. ומצאתי בגוכתי"ק כ"ק מהר"ש בדפים
בודדים (ואולי כבר נדפס?) וכתוב שם "בת"א פי מקץ בדיה ויהי מקץ השני
פי ואהי אצלו אמן, אמן מופלא היינו בחי פלא עליון, יום יום הם בחי
נפלאותיך ומוחשבותיך, וצ"ע שבמד"ר פי בראשית פ"א (כמו שנרשם שם)
לא אמרו רק אמן פדגוג אמן מכוסה אמן מוצנע, ולא הזכיר כלל אמן

מופלא, ואולי יש מדרש אחר שאמרו שם ג"כ אמון מופלא, אך צ"ע על שנרשם ב"ר פ"א, ואולי יש איוה גירסא במדרש רבה בדפוס אחר, וראיתי בדפוס אמשטרדם שקלאוו גם בדפוסים ישנים שעם פ"י. ופי' זוה"ק ופי' יפ"ת, וגם בהחדשים שנדפסו עם הענפי' ובכולם לא נא רק פדגוג מכוסה מונע, ואית דאמרי רבתא."

75 שאינה יכולה להתלבש תוך עלמין

У примітці наведено слова Ор га-Тора: ця мудрість, яка не може ввійти у світи, є прихованою Хохмою (Хохма стимаа), тоді як слова «Ти все створив мудрістю» стосуються Хохми світу Ацилут.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באזה"ת נ"ך שם "הוא בחי' חכמה סתימאה ומ"ש כולם בחכמה עשית בחכמה יסד ארץ זהו חכמה דאצילות".

76 תפול עליהם אימתה ופחד

У Пісні біля моря Моше та Ізраїль співають про народи на шляху до Землі: «жах і страх упадуть на них... доки не перейде Твій народ». Тут описано, як протилежні сили самоусуваються, коли світло Тори притягують донизу. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

Exodus 15:16 ט"ו:ט"ז שמות

תפל עליהם אימתה ופחד בגדל ורועה ידמו כאבן עד יעבר עמה ה' עד יעבר עסיו קניית:

Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O L-RD, Till the people pass over that Thou hast gotten.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АВЗАЦ 7

77 השכם והערב עליהם

Порада рабі Елазара Мару Укві, якого непокоїли противники: «Мовчи перед Ім'ям Б-га (Гавая); вставай рано й засиджуйся допізна в домі навчання, і вони загинуть самі собою. Альтер Ребе тлумачить «рано» як піднесення над ними завдяки Торі, а «пізно» — як смирення.

Gittin 7a:7 י"ז:א גיטין

שָׁלַח לָקָה: קָא מַצְעָרִי לִי טוֹבָא, וְלֹא מַצְיֵנָא דְאִיקוּם בְּהוּ. שָׁלַח לָקָה: "דוּם לֵה' וְהִתְחַלֵּל לֹ"י - דוּם לֵה', וְהוּא יַפְיֵלֵם לֶךְ חֲלָלִים חֲלָלִים; הַשָּׁכֶם וְהָעֶרֶב עֲלֵיהֶן לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְהוּן כְּלִין מֵאִילֵיהֶן. הַדָּבָר יֵצֵא מִפִּי רַבִּי אֱלֶעָזָר, וְנִתְּנוּהוּ לְגַנְיָבָא בְּקוֹלָר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

78 נפשי כעפר לכל תהי לידום

Молитва, яку промовляють наприкінці Амиди: «Перед тими, хто проклинає мене, нехай моя душа мовчить, і нехай моя душа буде, мов порошок, для всіх». Саме смирення уподібнює людину до землі.

Berakhot 17a:4 ד"ד:א ברכות

מִר בְּרִיָּה דְרַבִּינָא כִּי הָוָה מְסִיִּים צְלוֹתֵיהָ אֲמַר הָכִי: "אֱלֹקִי, נְצוֹר לְשׁוֹנֵי מִרְעָ וּשְׁפָתוֹתַי מִדְּבַר מִרְמָה, וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי תְדוּם, וְנַפְשִׁי כְעֶפֶר לְכָל

יהיה מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עומד על היאור

תהיה. פתח לבי בתורתך, ובמצותיך תרדוף נפשי. ותצילני מפגע רע. מניצור הרע, ומאשה רעה, ומפל רעות המתרגשות לבא בעולם. וכל החושבים עלי רעה מהרה הפך עצתם וקלקל מחשבותם. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי."

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer : O my G-d ! (Guard my tongue from evil and my lips from speaking guile ; and to such as curse me let my soul be dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy commandments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil impulse, and from an evil woman and all evil which breaks forth to come upon the world. ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

79 ב-ג через Ісаю велить Ізраїлю не бояться: усі, хто лютує на тебе, осоромляться; «вони стануть ніщо, і люди, що змагаються з тобою, загинуть». Противники перестають існувати, коли їхню життєву силу забирають. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

ישעיהו מ"א:י"א Isaiah 41:11

הֵן יִבְשׁוּ וְיִפְלְמוּ כָל הַנִּחָרִים בְּךָ יִהְיוּ כְּאֵין וְיִאָבְדוּ אֲנָשֵׁי רִיבָה:

Behold, all they that were incensed against thee Shall be ashamed and confounded; They that strove with thee Shall be as nothing, and shall perish.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 ובלילה שירה עמי

«Уночі Його пісня зі мною»: у простому розумінні це пісня молитви, яку псалмостівець співає Б-гові. Альтер Ребе тлумачить слово шіро — «Його пісня» — як власну насолоду Б-га від Тори. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

Psalms 42:9 ט"ב:9 תהילים

יוֹמָם יִצְוֶה ה' חֲסֹד וּבִלְיָלָה שִׁירָה עָמִי תִפְלֶה לְאֵל חַיִּי:

By day the L-RD will command His lovingkindness, and in the night His song shall be with me, even a prayer unto the G-d of my life.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים מב, ט.

81 ואהיה אצלו כו שעשועים

Тора була насолодою Б-га день у день. Тут ідеться про ту насолоду, до якої долучається людина, вивчаючи Тору з радістю.

Proverbs 8:30 ח'ל:30 משלי

וְאֶהְיֶה אֵצְלוֹ אִמּוֹן וְאֶהְיֶה שְׁעִשׂוּעִים יוֹם יוֹם מִשְׁחָקָת לִפְנֵי בְּכָל־עַת:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight, Playing always before Him,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

82 «Нехай Ізраїль радіє своєму Творцеві, нехай сини Ціо-ну радіють своєму Цареві» — зі хвалебного псалма, який співають віддани. Цей вірш наведено на підтвер-

дження радості, яку людина знаходить у Tori, власній насолоді Б-га. (контекст: Steinsaltz Tanakh)

Psalms 149:2: תהלים קמ"ט:ב

יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֲשִׂיו בְּנִי־צִיּוֹן יִגִּילוּ בְּמִלְכָּם:

Let Israel rejoice in his Maker; Let the children of Zion be joyful in their King.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 ואין רע יורד מלמעלה

Мідраш навчає, що згори не сходить нічого злого. Альтер Ребе спирається на це, пояснюючи, чому насолода Торою усуває будь-яку шкоду.

Bereshit Rabbah 51:3: בראשית רבה נ"א:ג

גפרית ואש הה"ד (תהלים יא) ימטר על רשעים פחים אש וגפרית וגוי פחים גומרים ומצדין אש וגפרית א"ר יודן מפני מה אדם מריח ריח גפרית ונפשו סולדת עליו למה שהיא יודעת שהיא נידונת בה לע"ל שנאמר מנת כוסם ר' ישמעאל בר נחמן משום ר' יונתן כפילי פיטרין לאחר המרחץ א"ר חנינא אין דבר רע יורד מלמעלה אתיבון והכתיב (תהלים קמח) אש וברד שלג וקיטור אמר להם רוח סערה היא שהיא עושה דברו מילתא דר"ש בן לקיש פליגא אהא דא"ר חנינא בן פזי (דברים כח) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב ...

"Brimstone and fire" – that is what is written: "He will rain upon the wicked burning coal [paḥim], fire and brimstone..." (Psalms 11:6). "Paḥim" – [this means both] coals and traps. "Fire and brimstone" – why is it that when a person smells brimstone his soul becomes unsettled? It is because it knows that it will be sentenced with it in the future, as it is stated: "[Fire and brimstone...] will be their lot [menat kosam]" (Psalms 11:6). Rabbi Yishmael bar Naḥman in the name of Rabbi Yonatan: Like a ...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ב"ר נא, ה. אנה"ק סי' יא.

84 בחי השעשועים הנ"ל

Примітка відсилає до Ор га-Тора на Мікец, де докладніше розглядається Тора як насолода Б-га.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ע' אוה"ת פי' מקץ שלט, א.

85 ויהי מקץ שנתיים ימים

Початковий вірш маамара. «Два роки днів» тлумачаться як завершення насолоди Торою «день, день».

Genesis 41:1: בראשית מ"א:א

וַיְהִי מִקְצֵן שְׁנָתַיִם יָמִים וַפְרָעָה חֶלֶם וְהָנָה עֶמֶד עַל־הַיָּאָר:

And it came to pass at the end of two full years, that Pharaoh dreamed: and, behold, he stood by the river.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

86 בקץ ותכלית

Примітка відсилає до бесіди Ребе, у якій розглядається вислів «наприкінці» в цьому вірші.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה שיחת ש"פ מקץ תשכ"ה.

אבזאץ 8

87 והנה עומד על היאור

Фараонові сниться, що він стоїть біля Ріки. Ріку тлумачать як потік, що живить емоції душі.

Genesis 41:1: בראשית מ"א:א

וַיְהִי מִקְצֵן שְׁנָתַיִם יָמִים וַפְרָעָה חֶלֶם וְהָנָה עֶמֶד עַל־הַיָּאָר:

And it came to pass at the end of two full years, that Pharaoh dreamed: and, behold, he stood by the river.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 לשבע פרות הטובות

Із Ріки виходять сім корів гарної статури й вгодованих. Вони уособлюють сім добрих емоцій, що пробуджуються під час молитви.

Genesis 41:2: בראשית מ"א:ב

וְהָנָה מִן־הַיָּאָר עֹלֹת שִׁבְעַת פָּרוֹת יָפוֹת מְרֻאָה וּבְרִיאַת בָּשָׂר וְתַרְעִינָה בָּאָחוּ:

And, behold, there came up out of the river seven kine, well-favoured and fat-fleshed; and they fed in the reed-grass.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 בסור מרע ועשה טוב

Давид навчає: «Відвернися від зла й чини добро; шукай миру й домагайся його». Це описує поведінку, до якої мають спонукати добрі емоції, пробуджені під час молитви. (контекст: Танах у перекладі Штайнзальца)

Psalms 34:15: תהלים ל"ד:ט"ו

סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו:

Depart from evil, and do good; Seek peace, and pursue it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 הנה שבע פרות אחרות

Після добрих корів із Нілу виходять сім інших — потворних і худих. Вони уособлюють тілесні бажання, що виникають після молитви. (контекст: Танах у перекладі Штайнзальца)

Genesis 41:3: בראשית מ"א:ג

וְהָנָה שִׁבְעַת פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיָּאָר רָעוֹת מְרֻאָה וְדָקוֹת בָּשָׂר וְתַעֲמֻדָּנָה אֶצֶל הַפָּרוֹת עַל־שַׁפַּת הַיָּאָר:

And, behold, seven other kine came up after them out of the river, ill favoured and lean-fleshed; and stood by the other kine upon the brink of the river.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 ותאכלנה כור

Потворні корови з'їдають добрих. Так бажання можуть поглинути любов і трепет (агава ве-йіра), пережити під час молитви.

Genesis 41:4: בראשית מ"א:ד

וְתֹאכַלְנָה הַפָּרוֹת רָעוֹת הַמְרֻאָה וְדָקוֹת הַבָּשָׂר אֶת שִׁבְעַת הַפָּרוֹת יָפוֹת הַמְרֻאָה וְהַבְּרִיאַת וַיִּיָּקֶץ פְּרָעָה:

And the ill-favoured and lean-fleshed kine did eat up the seven well-favoured and fat kine. So Pharaoh awoke.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

92

ולא נודע כו'

Розповідаючи Йосефові свій сон, Фараон додає, що худі корови з'їли вгодованих і «не було відомо», що вони їх з'їли; на вигляд вони залишилися такими ж поганими, як і раніше. Отже, добрі емоції стираються без сліду. (контекст: Танах у перекладі Штайнзальца)

בראשית מ"א:כ"א Genesis 41:21

וּתְבֹאֲנָה אֶל־קֶרְבָּנָה וְלֹא נֹדַע כִּי־בָאוּ אֶל־קֶרְבָּנָה וּמֵרֵאִיהֶן רַע כָּאֲשֶׁר בְּתַחֲלָה וְאִיקָץ:

And when they had eaten them up, it could not be known that they had eaten them; but they were still ill-favoured as at the beginning. So I awoke.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93

ע"ז אמרו . . כל העוסק בתורה בלילה

У цьому уривку зібрано джерела про «нитку милості» в Zohar i Midrash, а також прямо наведено маамар «Vayehi Miketz» із Тора Ор для пояснення вислову про нитку милості, що простягається над людиною вдень.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בלקו"ת קרה נה, ב. באוה"ת בראשית כרך ד תשד, א. יהל אור ע' קסו. וראה שם ע' קסח. ועי' תשכט. בענין חוט של חסד — מבואר באוה"ת נ"ך כרך א ע' קטו. כרך ב ע' תתנו. ד"ה וסוכה תה"י לצל סה"מ תרל"ב כרך ב ע' תקיט ואילך.

94

יומם יצוה ה' חסדו

«Вдень Ім'я Б-га (Гавая) заповідає Свою милість, а вночі Його пісня зі мною» — вірш, на якому Талмуд ґрунтує вчення про нитку милості. Нічна «пісня» — це насолода (таануг) Торою. (контекст: Танах у перекладі Штайнзальца)

תהילים מ"ב:ט"ז Psalms 42:9

יוֹמָם יִצְוֶה ה' חֲסִדּוֹ וּבִלְיָלָה שִׁירָה עִמִּי תַפְלֶה לְאֵל חַיִּי:

By day the L-RD will command His lovingkindness, and in the night His song shall be with me, even a prayer unto the G-d of my life.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים מב, ט.

95

Талмуд навчає, що той, хто вивчає Тору вночі, удень має нитку милості, простягнуту над ним. Альтер Ребе тлумачить це як вищу любов, що притягується вниз завдяки співу Тори.

עבודה זרה ג' ב:י"ד Avodah Zarah 3b:14

אמר רבי לוי: כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיהיה מאכילין לו גחלי רתמים, שנאמר: "הקטפים מלוח עלי שים ושרש רתמים להם". אמר ריש לקיש: כל העוסק בתורה בלילה הקדוש ברוך הוא מושה עזריו חוט של חסד ביום, שנאמר: "יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי". מה טעם "יומם יצוה ה' חסדו"? משום דבלילה שירו עמי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

Про це видання

This edition contains the Hebrew text, the English translation, our explanations i the notes.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY-NC 4.0.

Our explanations, with the overview, the questions and the page for children: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Цитовані джерела за Сефарією: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Daf Shevui (CC0); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain).

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Shuls, schools and non-profit projects may copy, print and share it freely, and may ask for donations to cover the cost of printing; it may never be sold. Credit Kehot Publication Society and likuteitorah.com.
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Український переклад і пояснення підготовлено для LikuteiTorah.com за допомогою ШІ (openai/gpt-6-luna-pro:batch) та звірено з єврейським текстом і Sefaria; редактором-людиною ще не перевірено. Будь ласка, важливе перевіряйте за єврейським текстом.

Ребе просив вивчати маамарим тижневої парші — «Хасидську паршу» — протягом того тижня, розподіливши навчання на сім днів (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). Навіщо її вивчати та благословення Ребе: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

Безкоштовний некомерційний проект; тут нічого не продається. Не пов'язаний із Kehot, Sefaria чи Lubavitch Library.
© likuteitorah.com

Із likuteitorah.com/uk/torah-ohr/mikeitz/2/

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок